

Transformatie Jeugdhulp

Onderzoeksrapport

Rekenkamercommissie
juni 2018

Alphen aan den Rijn

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Doel- en vraagstelling	5
1.2	Opzet van het onderzoek	7
1.3	Leeswijzer	7
2.1	Maatschappelijke en beleidsdoelen	9
2	Het Alphense beleid rond jeugdhulp	9
2.2	De organisatie van het Alphense jeugdhulpstelsel tot en met 2017	11
2.3	Rapportages over de voortgang van transitie en transformatie	13
2.3.1	Realisatie maatschappelijke doelen	13
2.3.2	Voortgang beleidsdoelen (transformatie)	16
2.3.3	Ontwikkelingen in jeugdhulpgebruik en realisatie financiële doelen	17
2.4	Conclusies	19
3	Aanbesteding	21
3.1	Achtergrond aanbesteding	21
3.2	Aanbestedingskader	21
3.3	Sturing gemeente	22
3.4	Financieel kader	23
3.5	Conclusie	23
4.1	Monitor gebruik jeugdhulp	25
4.1.1	Werkwijze monitor gebruik jeugdzorg	25
4	Monitor transformatie jeugdhulp en nulmeting 2017	25
4.1.2	Monitor gebruik jeugdzorg: nulmeting	26
4.2	Enquête professionals	30
4.2.1	Instrument	30
4.2.2	Resultaten nulmeting	30
4.2.3	Belangrijkste resultaten nulmeting	41
4.3	Conclusies	42
5	Aandachtspunten in de transformatie van de jeugdhulp	43
5.1	Kansen en verbeterpunten in de jeugdhulp tot 2017	43
5.2	Aandachtspunten na aanbesteding	47
5.3	Samengevat: mogelijke verbeterpunten	48

Bijlage 1 Analysekamer	50
Bijlage 2 Opzet van het onderzoek	54
Bijlage 3 Geraadpleegde documenten	55
Bijlage 4 Selectie van vergelijkbare gemeenten gebruik jeugdhulp	56
Bijlage 5 Digitale enquête professionals: opzet en verloop veldwerk	57
Bijlage 6 Gespreksleidraad groepsinterviews en opzet member checks	60
Bijlage 7 Digitale enquête	64
Bijlage 8 Resultaten nulmeting	73

1 | Inleiding

1.1 Doel- en vraagstelling

De Rekenkamercommissie van de gemeente Alphen aan den Rijn wil inzicht in de transformatie van de jeugdhulp. Bovendien wil zij een format waarmee in de toekomst de voortgang van de transformatie kan worden gevolgd en waarmee de resultaten van de nieuwe wijze van inkoop van jeugdhulp in beeld kunnen worden gebracht. Ook wil de Rekenkamercommissie een inhoudelijke toets van de wijze waarop de gemeente de in te kopen jeugdhulp aanbesteedt. De Rekenkamercommissie heeft het Verwey-Jonker Instituut opdracht gegeven voor een onderzoek dat deze inzichten verschaft.

Het onderzoek kent de volgende doelstelling:

1. Het bijdragen aan een effectieve transformatie van het Alphense jeugdstelsel, door:
 - het in beeld brengen van mogelijke verbeterpunten, in het bijzonder van de organisatie en werkwijze in de eerste lijn;
 - de verbeterpunten te baseren op inzicht in de huidige gang van zaken met betrekking tot de transformatie van het Alphense jeugdstelsel en tegen de achtergrond van de maatschappelijke en beleidsdoelen van deze transformatie;
 - en daarbij nadrukkelijk het perspectief van klanten en professionals te betrekken.
2. Een inhoudelijke toets van de aanbestedingsprocedure voor de jeugdhulp vanaf 2018 in het licht van de maatschappelijke en beleidsdoelen van de transformatie.
3. Het opstellen van een nulmeting van de feitelijke situatie met betrekking tot de transformatie van het Alphense jeugdstelsel, tegen de achtergrond van de maatschappelijke en beleidsdoelen hiervan. De meting dient herhaalbaar te zijn tegen de tijd dat het contract met de aanbieder van jeugdhulp ten einde loopt. De herhaalde meting dient lessen op te kunnen leveren voor de dan op te starten aanbesteding.

Op basis van deze drievoudige doelstelling formuleren we drie hoofdvragen voor het onderzoek:

1. Wat is in de tweede helft van 2017 de stand van zaken van de transformatie van de jeugdzorg in Alphen aan den Rijn vanuit zowel het perspectief van professionals als van klanten?
2. In welke mate sluit de aanbesteding van de jeugdhulp voor 2018 en later aan bij de inhoudelijke kaders van het Alphense jeugdzorgbeleid?
3. Hoe kan de voortgang in de transformatie van het Alphense jeugdzorgbeleid de komende jaren worden gemonitord?

De hoofdvragen kennen de volgende deelvragen:

Hoofdvraag 1: Stand van zaken en mogelijke verbeterpunten:

- 1a) Welke beleidsdoelen streeft de gemeente Alphen aan den Rijn na bij de transformatie van haar jeugdhulpbeleid en in welke mate zijn/worden deze gerealiseerd?
- 1b) Wat zijn risico's, bedreigingen, knelpunten en kansen voor de transformatie in de huidige werkwijze in de Alphense jeugdzorg? Wat zijn lessen die in de verdere inrichting en uitrusting van het stelsel dienen te worden meegenomen?

Hoofdvraag 2: Aanbesteding

- 2a) Welke inhoudelijke keuzes en richtlijnen zijn voorgelegd aan de contractant in de aanbestedingsprocedure? Met andere woorden: welke inhoudelijke kaders, randvoorwaarden, doelstellingen en te behalen maatschappelijke effecten worden aan de contractant meegegeven?
- 2b) Wat is de kwaliteit van deze kaders, randvoorwaarden, doelstellingen en maatschappelijke effecten?
- 2c) Op welke wijze stuurt de gemeente op kwaliteit in de uitvoering van het jeugdhulpbeleid door de nieuw te contracteren aanbieder?

Hoofdvraag 3: Monitoring

- 3a) Hoe kan de realisatie van beleidsdoelen en maatschappelijke resultaten in de Alphense jeugdzorg worden gemeten met instrumenten die in principe replicateerbaar zijn?
- 3b) Wat is de stand van zaken in de realisatie van deze beleidsdoelen en maatschappelijke resultaten eind 2017 op basis van deze replicateerbare meetinstrumenten (nulmeting)?

1.2 Opzet van het onderzoek

Het onderstaande schema bevat de onderzoeksmethoden. Daarbij geven we aan op welke deelvraag we met de methode een antwoord geven. Bijlage 2 bevat een uitgebreide toelichting op de onderzoeksopzet.

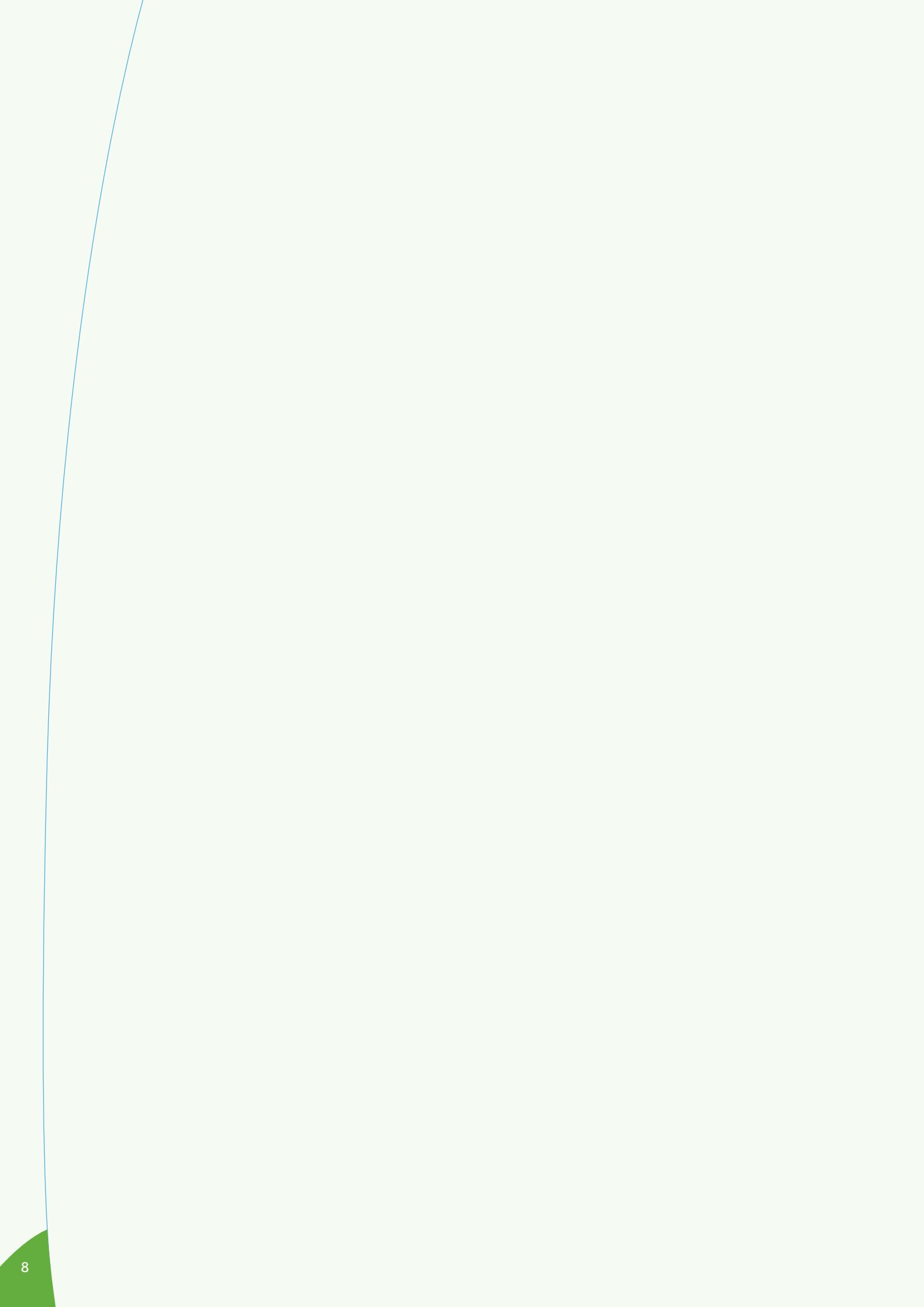
Onderzoeksmethode	Deelvraag
Documentstudie	1 a, 2a-c
Interviews met wethouder en ambtenaren	1 a, 2a-c
Groepsinterview Jeugd- en Gezinsteam (6 deelnemers)	1 a-b
2 groepsinterviews met cliënten (resp. 7 en 1 deelnemer)	1 b
Monitor CBS-gegevens gebruik jeugdzorg (vergelijking Alphen aan den Rijn met 5 vergelijkbare gemeenten)	3a-b
Digitale enquête professionals: 'nulmeting'	1 a-b, 3a-b
2 groepsgesprekken professionals: member check (consultatie) professionals resultaten digitale enquête	1 b

De documentstudie betreft documenten die tot en met eind 2017 beschikbaar waren.

De gespreksleidraden voor de groepsinterviews en de enquête, zijn gebaseerd op een analysekader dat is opgesteld na de documentstudie en de interviews met wethouder en ambtenaren. Dit analysekader richt zich in hoofdzaak op hoofdvraag 1 (stand van zaken transformatie en mogelijke verbeterpunten). In Bijlage 1 is het analysekader opgenomen. De gespreksleidraden voor de verschillende groepsinterviews en de enquête voor de digitale enquête voor professionals zijn te vinden in respectievelijk Bijlage 6 en 7.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op deelvraag 1a: hoe ziet het beleid eruit en wat is de stand van zaken in de transformatie van de Alphenense jeugdzorg volgens het gemeentebestuur? De vragen rond de aanbesteding (deelvragen 2a-2c) worden in hoofdstuk 3 beantwoord. In hoofdstuk 4 presenteren we de instrumenten waarmee de voortgang in de transformatie kan worden gemonitord en de resultaten van de nulmeting van deze monitor (deelvragen 3a-3b). In hoofdstuk 5 gaan we in op de mogelijke verbeterpunten in de Alphenense jeugdhulp (deelvraag 1b). We wijken af van de volgorde in de deelvragen, omdat we voor het schetsen van verbeterpunten gebruik maken van de antwoorden op de overige deelvragen. De bijlagen bevatten nadere uitleg over de onderzoeksopzet en onderzoeksmethoden.

2 | Het Alphenense beleid rond jeugdhulp

In dit hoofdstuk schetsen we het beleid rond jeugdhulp dat de gemeente Alphen aan den Rijn sinds 2014 voert en de voortgang die daarin volgens de gemeente is gerealiseerd (deelvraag 1a). We gaan achtereenvolgens in op de doelen, de organisatie van het Alphenense jeugdstelsel en de voortgang die volgens de gemeente is gerealiseerd.

2.1 Maatschappelijke en beleidsdoelen

De doelen van het jeugdhulpbeleid zijn geformuleerd in het beleidsplan *Beter voor elkaar 2014-2018*. Dit kader bevat maatschappelijke en beleidsdoelen.¹ De maatschappelijke doelen, eerder vastgesteld in de regionale *Visie jeugdhulp Holland Rijnland: Iedereen doet mee*, betreffen in algemene termen de omgeving waarin jeugdigen opgroeien en de bevordering van hun ontwikkelingskansen. De beleidsdoelen hebben voor het grootste deel te maken met de transformatie van de jeugdhulp: het realiseren van een andere werkwijze. De beleidsdoelen zijn op te vatten als criteria waaraan het Alphenense jeugdhulpstelsel dient te voldoen. Realisatie van deze doelen draagt in belangrijke mate bij aan de realisatie van de maatschappelijke doelen. Het onderstaande kader bevat een gecomprimeerd overzicht van de in het beleidsplan geformuleerde maatschappelijke en beleidsdoelen. Overigens zijn de maatschappelijke en beleidsdoelen niet meetbaar geformuleerd.

Maatschappelijke doelen

1. opgroeien in sociaal en fysiek gezonde en veilige omgeving
2. optimale ontwikkelingskansen met oog op maatschappelijke participatie en zelfredzaamheid

Beleidsdoelen

1. vroegtijdige signalering mogelijke problemen
2. ingrijpen indien veiligheid jeugdige in gevaar
3. ondersteuning (incl. Informatie en advies) snel, dichtbij en laagdrempelig
4. ouders motiveren tot vrijwillige hulp, liever dan gedwongen hulp
5. Integrale vraag- en behoefteverheldering
6. inzet op zelfstandige probleemoplossing, met gebruik netwerk
7. ondersteuning (incl. Informatie en advies) gericht op versterking eigen kracht
8. regie zoveel mogelijk bij ouders en jeugdigen
9. één centraal aanspreekpunt in ondersteuning
10. in ondersteuning zoveel mogelijk aansluiting bij 'sociale basis'
11. veel ruimte en verantwoordelijkheid voor hulpverleners
12. gebruik bewezen effectieve interventies, in context gezin
13. keuzevrijheid in hulpvormen, aansluitend op voorkeuren gezin
14. specialistische hulp snel en dichtbij beschikbaar
15. specialistische hulp is toevoeging, geen doorverwijzing
16. langdurige ondersteuning is indien nodig beschikbaar
17. doorgaande en samenhangende lijn in ondersteuning, ook bij andere regelgeving
18. versterking beschermende opvoed- en opgroefactoren
19. indien nodig samenwerking met partners in andere domeinen

¹ Het beleidsplan *Beter voor elkaar 2014-2018* bevat tevens maatschappelijke doelen voor de gehele sociale agenda van de gemeente. Een van deze doelen overlapt met de doelen zoals specifiek voor jeugd geformuleerd, de overige zijn bekeken vanuit het doel van dit onderzoek te weinig specifiek gericht op jeugd.

Naast deze maatschappelijke en beleidsdoelen, zijn in het beleidsplan ook een aantal uitgangspunten voor het in te richten nieuwe jeugdstelsel geformuleerd:

- Afschaling van specialistische maatwerkvoorzieningen naar algemene, collectieve voorzieningen of het gebruik van het eigen netwerk;
- Door preventie voorkomen dat inwoners meer en duurdere jeugdhulp nodig hebben;
- Integrale toegang tot jeugdhulp (met horizontale samenwerking tussen de verschillende betrokken partners);
- Inzet van 1 Gezin1 Plan, waarbij de verschillende elementen van jeugdhulp bij een gezin samenkomen in een Jeugd- en Gezinsteam.

De laatste twee uitgangspunten zijn in andere bewoordingen min of meer terug te vinden in de beleidsdoelen: integrale vraag- en behoefteverheldering, één centraal punt in aanspreekpunt in de ondersteuning, indien nodig samenwerking met partners in andere domeinen.

De eerste twee uitgangspunten zijn minder expliciet opgenomen in de beleidsdoelen. Weliswaar is in de beleidsdoelen het inzetten op zelfstandige probleemoplossing met gebruik van het netwerk, het versterken van eigen kracht en het versterken van beschermende opvoed- en opgroefactoren opgenomen, maar daaraan is geen beoogde afname van het gebruik van specialistische en/of duurdere jeugdhulp gekoppeld. Dat gebeurt in de eerste twee uitgangspunten wel. Het is ook een van de speerpunten uit het Collegeprogramma 2014-2018: *'De transformatie van de Jeugdhulp is gericht op het verhogen van de maatschappelijke effectiviteit en vermindering van de kosten'*. De aan dit speerpunt gekoppelde indicator luidt:

'Afname van het benodigde budget voor (specialistische) jeugdhulp. De komende jaren krijgt de gemeente te maken met een extra daling van het jeugdhulpbudget van het Rijk. Deze financiële werkelijkheid vraagt om de transformatie van de jeugdhulp versneld gerealiseerd te krijgen. Met de transformatie willen we een kwaliteitsimpuls geven aan de jeugdhulp.'
(zie o.a. Najaarsrapportage 2016)

De urgentie van dit speerpunt heeft te maken met het eerder vastgestelde uitgangspunt dat de rijksbijdrage jeugdhulp het financiële kader bepaalt. Door de invoering per 2016 van het zogenaamde objectieve verdeelmodel jeugd daalt het jeugdhulpbudget voor Alphen.

Daarom beschouwen we de afname van het gebruik van specialistische en/of duurdere jeugdhulp als aanvullende doelstelling van het Alphense beleid. In de programmabegrotingen wordt gesproken van een maatschappelijk effect.² De beoogde afname van het gebruik van specialistische en/of duurdere jeugdhulp maakt geen deel uit van de beoogde transformatie, maar de transformatie dient uiteindelijk wel tot minder gebruik van dure, specialistische zorg te leiden.

² In de *Programmabegroting 2016-2019 (uitvoeringsdeel)* wordt bij het onderdeel *transformatie jeugdhulp* gesteld dat het anders organiseren van de zorg (lees: transformatie) zichtbaar wordt door 'een verschuiving van specialistische zorg naar algemene basisvoorzieningen.' In de programmabegroting 2017-2020 staat de afname van het percentage jeugdigen met jeugdhulp opgenomen als effectindicator, met als referentiewaarde het CBS-percentage van 2015: 12,7%.

De in 2014 geformuleerde doelen en uitgangspunten staan eind 2017 nog steeds en gelden onverminderd voor de periode vanaf 2018, waarin de jeugdhulp is aanbesteed. Dit is in de interviews met wethouder en ambtenaren expliciet bevestigd. Naast de maatschappelijke en beleidsdoelen is er dus de doelstelling om te komen tot een verschuiving naar gebruik van minder dure vormen van jeugdhulp, mede als gevolg van het uitgangspunt dat de krimpende rijksbudgetten kaderstellend zijn.

2.2 De organisatie van het Alphenese jeugdhulpstelsel tot en met 2017³

De gemeente Alphen aan den Rijn maakte bij de beleidsontwikkeling voor de transitie jeugdhulp deel uit van de Regio Holland-Rijnland. De beleidsmatige en organisatorische keuzes voor de periode tot en met 2017 zijn op dit regionale niveau gemaakt.

Jeugd- en Gezinsteams

Belangrijke spelers in het jeugdhulpstelsel zijn de wijkgerichte Jeugd- en Gezinsteams (JGT's). Zij verzorgen de toegangsfunctie tot specialistische jeugdhulp, maar bieden ook zelf direct en laagdrempelig hulp. In de JGT's werken professionals vanuit verschillende organisaties samen. De JGT's zijn samen met de jeugdgezondheidszorg (JGZ) ondergebracht in het Centrum voor Jeugd en Gezin. De JGZ heeft een wettelijke taak en volgt de groei en ontwikkeling van kinderen en jeugdigen, onder andere via metingen, wegen, gesprekken en (overige) gezondheidsonderzoeken.

De vijf JGT's in Alphen zijn wijkgericht georganiseerd. Alphen kent JGT's in de volgende gebieden: Alphen Centrum, Alphen Ridderveld, Alphen West, Boskoop – Aarlanderveen – Zwammerdam en Rijnwoude. In de periode tot en met 2017 waren de JGT-professionals afkomstig uit verschillende 'moederorganisaties' – aanbieders van specialistische jeugdhulp.⁴ De samenstelling van de teams varieert per gebied.

Het Alphenese jeugdstelsel

De JGT's spelen een belangrijke rol in het realiseren van de transformatie, maar zij zijn daarin afhankelijk van andere partijen. Dat is weergegeven in figuur 2.1. We lichten de verschillende lagen in het stelsel hieronder toe. De figuur beperkt zich tot de vrijwillige jeugdhulp. Het gedwongen kader (maatregelen jeugdbescherming en jeugdreclassering) is er niet in opgenomen.

De basis wordt gevormd door de *eigen kracht* van jeugdigen en ouders/verzorgers en van hun netwerk, samen met de bredere sociale omgeving (vrijwillige verbanden, bijvoorbeeld in de wijk). Hier wordt in eerste instantie naar gekeken indien zich opvoed- en opgroei problemen of -risico's voordoen.

In tweede instantie is er een aantal basisvoorzieningen. Deze hebben vooral een signalerende functie. Indien zich opvoed- en opgroei problemen of -risico's voordoen die deze voorzieningen niet zelf aankunnen, kunnen zij verwijzen naar de 'eerste lijn'.

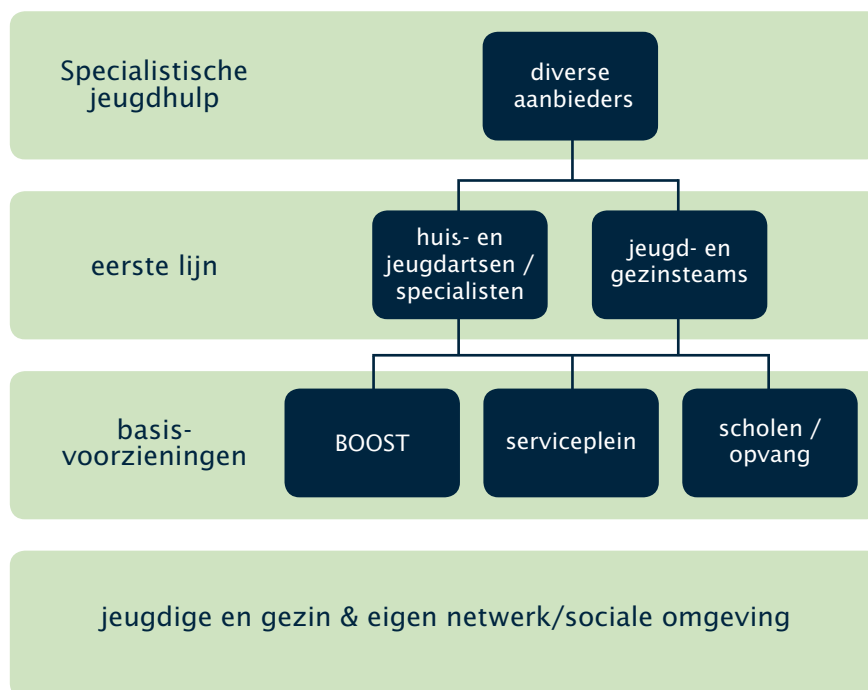
³ Deze paragraaf is in hoofdzaak gebaseerd op: *Beleidsplan Beter voor Elkaar 2014-2018, Tussentijdse evaluatie Beter voor Elkaar 2015-2016, Regionaal Beleidsplan Transitie Jeugdzorg Holland Rijnland "Hart voor de Jeugd", Richtlijn 1 Gezin 1 Plan / 1 Huishouden 1 Plan RDOG Hollands Midden 2017* en de interviews met wethouder en ambtenaren.

⁴ Het betrof instellingen met expertise op het gebied van jeugdhulpverlening, GGZ, gehandicaptenzorg, psychologie/orthopedagogie, gezinscoaching, ouder- en gezinsbegeleiding, opvoedondersteuning, kinder- en jongerencoaching, (licht) verstandelijke beperking, multiproblematiek en/of veiligheid/kindermishandeling.

Alphen aan den Rijn kent als belangrijkste basisvoorzieningen:

- het Serviceplein. Hier kunnen inwoners zonder afspraak terecht voor (hulp)vragen over onder meer uitkeringen, schulden en zorg. Het vormt een brede toegang. Medewerkers beantwoorden vragen en verwijzen eventueel door naar andere instanties. Het Serviceplein biedt zelf geen jeugdhulp, maar fungeert wel als mogelijke toegang. Om die reden staat het hier als basisvoorziening.
- BOOST is een samenwerkingsnetwerk van Bibliotheek Rijn en Venen, Theater Castellum, PeuterStart, Parkvilla, Participe en Sportspectrum NEXT. BOOST vormt een basisvoorziening op het gebied van opvoeding en ontwikkeling. Hierbij stuurt BOOST mede op zelfredzaamheid en participatie van jongeren. Ook zet BOOST preventief in op schooluitval.
- Scholen en kinderopvang.

Figuur 2.1 Schematische weergave jeugdstelsel Alphen aan den Rijn (vrijwillig kader)

Zoals gezegd kunnen de basisvoorzieningen doorverwijzen naar de 'eerste lijn': de Jeugd- en Gezinsteams of artsen. Deze partijen in de eerste lijn kunnen vervolgens doorverwijzen naar specialistische jeugdhulp: de tweede lijn. In de Jeugdwet is deze bevoegdheid voor huis- en jeugdartsen en medisch specialisten nadrukkelijk open gehouden.

Behalve de eerstelijnsvoorzieningen hebben de basisvoorzieningen én aanbieders van specialistische jeugdhulp een belangrijke rol in de transformatie. Voor basisvoorzieningen geldt dit vooral bij vroegtijdige signalering, ook bij onveilige situaties, motiveren van ouders en het eventueel betrekken van het netwerk. Voor aanbieders van specialistische jeugdhulp gaat het om zaken als: versterken van eigen kracht, zelfstandige probleemoplossing eventueel met het netwerk, regie bij ouders en jeugdigen, integrale ondersteuning, ruimte voor professionals en samenwerking met de eerste lijn.

Route bij hulpvragen

De route voor Alphense jeugdigen of ouders/gezinnen met een hulpvraag ziet er als volgt uit:

- Een jeugdige of gezin kan - in het geval van een (individuele) hulpvraag – via verschillende wegen toegang krijgen tot hulpverlening; bijvoorbeeld via basisvoorzieningen, eigen netwerk of directe sociale omgeving, het Serviceplein, de huisarts óf direct bij het JGT;
- De betrokken instantie bekijkt in eerste instantie in hoeverre de hulpvraag zelfstandig kan worden opgelost, bijvoorbeeld binnen het eigen netwerk;
- Indien dit niet mogelijk is, verwijst de betrokken instantie naar een JGT voor het verlenen van (lichte) jeugdhulp;
- Bij meervoudige en/of complexe problemen kan een JGT of arts doorverwijzen naar specialistische jeugdhulpvoorzieningen.

De werkwijze 1Gezin1Plan

In de Alphense jeugdhulp wordt zoveel mogelijk gewerkt met de werkwijze 1Gezin1Plan.⁵ Voor elk gezin is er een zorgcoördinator, die overzicht houdt bij het opstarten, de voortgang en de afronding en zorg draagt voor op- of afschaling waar nodig. Elke organisatie die jeugdhulp biedt heeft een aandachtsfunctionaris. De uitgangspunten in deze werkwijze zijn:

- Zoveel mogelijk zelfregie bij het gezin;
- Samenhangende zorg, gericht op de totale problematiek in en rond een jeugdige of gezin, met aandacht voor alle leefgebieden;
- Inzet bij situaties van onvoldoende basiszorg en onveiligheid, huiselijk geweld, kindermishandeling, ouderenmishandeling of vermoedens hiervan.

2.3 Rapportages over de voortgang van transitie en transformatie⁶

Wat is volgens de gemeente de voortgang in de transitie en transformatie van de jeugdhulp? Voor het beantwoorden van deze vraag baseren we ons op schriftelijke bronnen en op de interviews met wethouder en ambtenaren. We gaan achtereenvolgens in op de realisatie van maatschappelijke doelen, de realisatie van beleidsdoelen (transformatie) en de ontwikkelingen in het gebruik van jeugdhulp, gekoppeld aan de realisatie van de financiële doelen.

2.3.1 Realisatie maatschappelijke doelen

De gemeente heeft in het beleidskader twee maatschappelijke doelen geformuleerd: 1) opgroeien in sociaal en fysiek gezonde en veilige omgeving en 2) optimale ontwikkelingskansen met oog op maatschappelijke participatie en zelfredzaamheid.

⁵ Zie Bolt, A. & Van der Zijden, Q. (2016). *1Gezin1Plan. Handboek voor de praktijk*. Amsterdam: SWP. Voor onderzoek naar de werkwijze 1Gezin1Plan, zie Gilsing, R., Hoff, M. van der, & Hal, L. van (2018). *1Gezin1Plan in de praktijk. De meerwaarde van de werkwijze 1Gezin1Plan onderzocht*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

⁶ De rapportages die zijn betrokken in deze paragraaf zijn: *Tussentijdse evaluatie Beter voor elkaar 2015-2016, Najaarsrapportage 2016, Voorjaarsrapportage 2017, Kwartaalrapportages jeugdhulp Holland Rijnland 2016 kwartaal 1 en 3*, de notitie *Gegevens jeugdhulp gemeente Alphen aan den Rijn 2015-2016*, de diverse Programmabegrotingen (beleids- en uitvoeringsdeel) en de *Jaarstukken 2016*. Daarnaast is gebruik gemaakt van de interviews met wethouder en ambtenaren.

De informatie over de realisatie van maatschappelijke doelen is beperkt en dekt de maatschappelijke doelen slechts ten dele. In de stukken wordt geen expliciete relatie gelegd tussen de in het beleidskader geformuleerde maatschappelijke doelen en de genoemde effecten en daaraan gekoppelde indicatoren. Het is op basis van deze informatie niet mogelijk om uitspraken te doen over de mate waarin maatschappelijke doelen zijn gerealiseerd.

De *Najaarsrapportage 2016*, *Voorjaarsrapportage 2017* en de *Tussenevaluatie Beter voor elkaar* bevatten informatie die gerelateerd kan worden aan de realisatie van maatschappelijke doelen. De gemeente hanteert een aantal zogenaamde *Kritieke prestatie-indicatoren* (KPI's), zie onderstaande kaders. Deze dekken de geformuleerde maatschappelijke doelen slechts zeer ten dele. In de KPI's is onderscheid gemaakt naar de groep 0-12-jarigen (kinderen) en de groep 12-27-jarigen (jongeren).

Kinderen

Effect 1: in de leeftijdscategorie 0-4 jaar ontwikkelen kinderen een basis op het gebied van spraak, taal, rekenvaardigheid, motoriek en sociale vaardigheden zodat zij naar eigen vermogen optimaal toegerust zijn om te starten in het onderwijs.

KPI 1.1: 100% deelname VVE gemengde groepen

Nulmeting 2016: 40%

Tussenmeting 2017: 60%

KPI 1.2: 90% van de kwetsbare kinderen in hun ontwikkeling wordt gestimuleerd door deelname aan interventies van BOOST

Nulmeting 2016: 70%

Tussenmeting 2017: 80%

Effect 2: Kinderen tot 12 jaar ontdekken en ontwikkelen talenten en vaardigheden, zodat ze als volwassenen zelfredzaam zijn en naar vermogen kunnen deelnemen aan de maatschappij.

KPI 2.1: 65% van de basisschoolkinderen dat een paar keer per week of elke dag voor hun plezier een boek leest.

Nulmeting 2016: -

Tussenmeting 2017: 50%

KPI 2.2 75% van de deelnemende leerkrachten in het basisonderwijs dat aangeeft meer kennis en vaardigheden te hebben om kunst en cultuur in het dagelijks werk met kinderen te integreren.

Nulmeting 2016: kpi behaald

Jongeren

Effect 1: zelfredzaamheid

KPI: 80% van de jongeren in een programma stijgt op één of meer levensdomeinen van de ZRM

Nulmeting 2016: 80%

Tussenmeting 2017: 80%

Effect 2: maatschappelijke participatie

KPI: 50% van de bereikte jongeren in een kwetsbare situatie doet wat terug voor een ander

Nulmeting 2016: 30%

Tussenmeting 2017: 50%

Effect 3: toeleiding naar school of werk

KPI: 75% van de jongeren in een programma is toe geleid naar school en/of werk(gelegenheidstrajecten)

Nulmeting 2016: 60%

Tussenmeting 2017: 75%

Effect 4: preventie schooluitval

KPI: 70% van de jongeren heeft een programma gevolgd gericht op het voorkomen van schooluitval en geven aan dat ze beter voorbereid zijn op school.

Nulmeting 2016: 40%

Tussenmeting 2017: 70%

Daarnaast bevatten de *Najaarsrapportage 2016* (NJR16), *Voorjaarsrapportage 2017* (VJR17) en de *Tussenevaluatie Beter voor elkaar* informatie over de maatschappelijke doelen:

- *Gezondheidsbevordering kinderen*. 40% (NJR16) resp. 50% (VJR17) van de deelnemende kinderen gaat door de inzet van BOOST meer bewegen.
- *Gezondheidsbevordering jongeren*. 50% (NJR16) van de jongeren met signaalgedrag geeft aan dat ze meer gebruik maken van beweegactiviteiten en is zich ervan bewust dat sporten leidt tot een gezond leven. Bij 60% (NJR16) van de jongeren die bij BOOST Jongeren een programma rondom gezond gedrag heeft gevolgd, is de bewustwording over gezond gewicht of de risico's van alcohol en drugs verhoogd.
- *Opvoedondersteuning*. 65% (NJR16) van de deelnemende ouders van kinderen van 0-12 jaar, en 70% (NJR16) van de deelnemende ouders van kinderen van 12-17 jaar, geeft aan de opgedane kennis en vaardigheden ten aanzien van de opvoeding en ontwikkeling van hun kind(eren) toe te passen in de praktijk.
- *Minimaregelingen*. De *Tussenevaluatie* bevat deelnamecijfers aan minimaregelingen voor kinderen over 2015 en 2016. Voor de meeste regelingen is het gebruik in 2016 flink hoger dan in 2015. Het is niet duidelijk welk deel van de doelgroep bereikt wordt, omdat gerapporteerd wordt in absolute aantallen.

2.3.2 Voortgang beleidsdoelen (transformatie)⁷

De in het beleidskader geformuleerde beleidsdoelen betreffen de transformatie in het Alphense jeugdstelsel. De beleidsdoelen zijn niet meetbaar geformuleerd (zie paragraaf 2.3.1). De informatie van de gemeente over de realisatie en evaluatie van de beleidsdoelen in de betreffende rapportages is kwalitatief van aard en lastig te toetsen.

We vatten de belangrijkste informatie over de realisatie van de beleidsdoelen hieronder puntsgewijs samen:

- *Ondersteuning (incl. informatie en advies) snel, dichtbij en laagdrempelig.* De gemeente stelt dat door de inrichting van de JGT's een integrale toegang voor ouders en jeugdigen is gecreëerd en er laagdrempelige hulp beschikbaar is. Dit zou onder meer blijken uit de toename in het gebruik van jeugdhulp door JGT's. Overigens is in 2016 circa 40% van de jeugdigen in een jeugdhulptraject verwezen door een huisarts. Ongeveer een derde van de jeugdigen werd verwezen door een JGT. Bovendien namen in 2016 over de gehele linie de wachttijden toe;
- *Versterking beschermende opvoed- en opgroefactoren.* Volgens de gemeente is het de JGT's gelukt om verbindingen in de wijken tot stand te brengen. De preventieve werking van basisvoorzieningen op het gebied van sport, cultuur en welzijn is systematisch versterkt door BOOST;
- *Veel ruimte en verantwoordelijkheid voor hulpverleners.* De JGT's werken als zelforganiserende teams, vanuit de gedachtegang dat de professional optimaal de ruimte krijgt om zijn werk te organiseren. De ontwikkeling naar meer ruimte voor de jeugdhulpprofessional, die zou moeten bijdragen aan individueel maatwerk voor inwoners, heeft echter vertraging opgelopen;
- *Integrale vraag- en behoefteverheldering.* De ondersteuningsvraag van de inwoner wordt volgens de gemeente integraal benaderd door specialisten die een generalistisch profiel hebben. Jeugdhulp wordt overwegend geboden binnen de vóór de transitie onderscheiden disciplines in de jeugdhulp: jeugd-ggz, jeugd-lvb en jeugd- en opvoedhulp. Integrale hulp over deze grenzen heen is uitzonderlijk. Tijdige opschaling (het inschakelen van gespecialiseerde jeugdhulp) lijkt onvoldoende plaats te vinden;
- *Eén centraal aanspreekpunt in ondersteuning.* De JGT's werken vanuit 1 Gezin 1 Plan en bieden direct ondersteuning waar dat mogelijk is. Het JGT beantwoordt vragen en verwijst niet onnodig door. Het werken vanuit 1 Gezin 1 Plan is niet leidend voor het werk van de aanbieders specialistische jeugdhulp. Die kunnen in hun koker hun werk blijven doen en worden niet uitgedaagd om de samenwerking te zoeken;
- *Indien nodig samenwerking met partners in andere domeinen.* De samenwerking tussen jeugdhulp en het onderwijs, vooral rond thuiszittersproblematiek, is een aandachtspunt, evenals de aansluiting van jeugdhulp op de voorzieningen in het kader van Wmo en Participatiewet;
- *Inzet op zelfstandige probleemoplossing, met gebruik netwerk / in ondersteuning zoveel mogelijk aansluiting bij 'sociale basis'.* Tijdige afschaling (benutting van algemene voorzieningen en het eigen netwerk) lijkt onvoldoende plaats te vinden.

⁷ Belangrijkste bronnen voor deze paragraaf zijn de *Tussenevaluatie Beter voor elkaar* en de gemeentelijke notitie *Voorbereiding Beter voor elkaar 2017*.

De klanten van de JGT's waren in 2015 gemiddeld genomen tevreden over de ondersteuning die zij van het JGT ontvingen. In de periode mei-oktober 2015 is de klanttevredenheid bij de JGT's gemeten. Opvoeders geven gemiddeld een cijfer van 8,7, jeugdigen een 8,6.⁸

De notitie *Jeugdhulp gemeente Alphen aan den Rijn 2015-2016* bevat tevens gegevens over de beëindiging van jeugdhulptrajecten. In 2016 werd in Alphen 76% van de trajecten volgens plan afgesloten en de rest voortijdig. In 2015 was de verhouding 64-36. In 2016 deed Alphen het iets beter dan Zoetermeer, maar iets minder goed dan het Nederlands gemiddelde.

In het algemeen blijkt uit de verschillende bronnen dat de transformatie van de jeugdhulp nog te weinig vorm heeft gekregen, zeker bij de aanbieders van specialistische hulp. De oorzaak hiervoor ligt voor een belangrijk deel in de regionale beleidsafspraken en regionale inkoop, zo wordt gesteld in de verschillende documenten en door de wethouder en ambtenaren. In de notitie *Vorbereiding Beter voor elkaar 2017* is de voorlopige conclusie dat er meer geïnvesteerd moet worden in de transformatie van de specialistische jeugdhulp om tot een effectievere en efficiëntere jeugdhulp te kunnen komen. Hier ligt de belangrijkste reden voor de beslissing om te kiezen voor een eigen aanbesteding van de jeugdhulp. Na het niet doorgaan van de aanbesteding in 2017 is alle aandacht is uitgegaan naar zorgcontinuïteit en is door de gemeente niet gestuurd op de transformatie.

2.3.3 Ontwikkelingen in jeugdhulpgebruik en realisatie financiële doelen

De realisatie van de beoogde financiële besparing hangt nauw samen met een realisatie van de verschuiving in zorggebruik, in het bijzonder minder gebruik van specialistische jeugdhulp. In deze paragraaf gaan we in op de ontwikkeling in zorggebruik en op financiële ontwikkelingen op basis van gemeentelijke en regionale stukken.⁹

*Jeugdhulpgebruik*¹⁰

De gemeente constateert in de *Tussenevaluatie Beter voor elkaar* dat de 'verticale beweging' in de piramide naar minder specialistische hulp nog niet zichtbaar is en dat het onvoldoende is gelukt om het gebruik van specialistische hulp te verlagen.

Uit de *Kwartaalrapportage jeugdhulp 2016-3* blijkt dat aan het eind van het derde kwartaal van 2016 4,4% van de 0-17-jarige inwoners cliënt is van een JGT. Dat is een stabilisatie ten opzichte van het kwartaal ervoor, terwijl tot die tijd het percentage gestaag is opgelopen. In het eerste kwartaal van 2015 lag het onder de 2%. Alphen neemt regionaal een middenpositie in. De nulmeting (zie hoofdstuk 4) geeft een percentage van 5% in 2016, tegen 3,5% in 2015.

⁸ Zie *Tussenevaluatie Beter voor elkaar, Bijlage 5*. Er is naar verschillende aspecten gekeken: 'Ik voelde me gehoord en begrepen; de hulpverlener luisterde naar mij', 'We hebben gepraat over de dingen waarover ik het wilde hebben; die belangrijk voor mij waren', 'De manier van werken paste bij mij; ik vond het fijn wat we deden', 'Over het geheel genomen waren gesprekken in orde; hoop ik dat we dezelfde soort dingen blijven doen', en 'Ik ben snel genoeg; heel snel geholpen'. Op alle onderdelen gaven zowel opvoeders als jeugdigen een gemiddeld cijfer boven de 8.

⁹ De gemeentelijke informatie kan afwijken van de nulmeting die we in hoofdstuk 4 presenteren. De nulmeting is volledig gebaseerd op cijfers van het CBS. In de nulmeting hanteren we deels een andere indeling dan in de gemeentelijke en regionale stukken. De gemeentelijke informatie is ook gebaseerd op andere registraties en is bovendien beschikbaar per kwartaal.

¹⁰ De kwartaalrapportages bevatten op regionaal niveau ook informatie over in- en uitstroom, reden van afsluiting, wachttijden en gemiddelde doorlooptijd.

Het aandeel jeugdigen met *jeugdhulp zonder verblijf* (dat is met inbegrip van de jeugdhulp door het JGT) lag in het derde kwartaal van 2016 net boven de 6,5%, iets minder dan het kwartaal ervoor. Ook hier neemt Alphen een middenpositie in ten opzichte van andere gemeenten in de regio.

Alphen kende eind derde kwartaal 2016 regionaal het hoogste percentage jeugdigen met *jeugdhulp met verblijf* (bijna 0,9%). Het percentage stijgt van kwartaal 4 2015 tot kwartaal 3 2016. Deze gestage stijging is in veel van de regiogemeenten niet zichtbaar. In de nulmeting (zie hoofdstuk 4) gaat het om 1,3% in 2016 – dit is ongeveer gelijk aan 2015. In Alphen ging het in kwartaal 3 van 2016 om 200 jeugdigen, waarvan zo'n 55% in pleegzorg zat. In absolute aantallen had Alphen in vergelijking met Leiden meer jeugdigen in pleegzorg, in gezinsgerichte jeugdhulp met verblijf en in overige jeugdhulp zonder verblijf.

Alphen had in kwartaal 3 van 2016 regionaal het hoogste percentage jeugdigen met een maatregel jeugdbescherming: 0,9%. Dit percentage is lager dan de twee kwartalen ervoor. Aan het einde van het kwartaal ging het in Alphen om 199 jeugdigen, tegen 139 in Leiden. Daarnaast hadden 40 Alphenese jeugdigen een maatregel jeugdreclassering, tegen 41 in Leiden. Het aantal meldingen bij de Jeugdbeschermingstafel was in kwartaal 3 van 2016 in Alphen in regionaal perspectief relatief laag, evenals het aantal preventieve trajecten jeugdbescherming. Alphen had in die periode het hoogste aantal onderzoeken door de Raad van de Kinderbescherming vanwege schoolverzuim, en na Leiden het meeste beschermings- en gezags- en omgangsonderzoeken. Ook kende Alphen veruit het hoogste aantal meldingen bij het Crisis Interventie Team (CIT) in de regio. Het aantal meldingen kindermishandeling per 100 0-17-jarigen was in Alphen bijna 1,5%, gelijk aan het regionale gemiddelde. De nulmeting (zie hoofdstuk 4) laat zien dat in 2015 ongeveer 1,2% van de Alphenese jeugdigen een maatregel heeft en in 2016 ca. 1,1%.

De notitie *Jeugdhulp gemeente Alphen aan den Rijn 2015-2016* bevat eveneens cijfers van jeugdhulpgebruik, tot en met het eerste half jaar van 2016. Alphen wordt hierin vergeleken met Zoetermeer ('Een gemeente die qua grootte, inwonerssamenstelling en situatie qua jeugdigen overeenkomstigheden heeft met de gemeente Alphen aan den Rijn') en Nederland. In Alphen is het gebruik van jeugdhulp hoger dan in Nederland, maar lager dan in Zoetermeer.

Financiële ontwikkelingen

Het (niet geoormerkte) rijksbudget voor jeugdhulp, deel uitmakend van de integratie-uitkering sociaal domein in het Gemeentefonds, daalt voor Alphen aan den Rijn geleidelijk van € 26,1 mln in 2015 naar ca. € 21,6 mln in 2019, waarna het bedrag licht oploopt tot € 21,8 mln in 2022 (cijfers *Septembercirculaires gemeentefonds 2015* en *2017*; het gaat om 'totaal budget' jeugd). Gegeven het uitgangspunt dat dit budget kaderstellend is en de constatering dat het de afgelopen jaren niet is gelukt om het gebruik van specialistische jeugdhulp te verlagen, heeft de gemeente te maken met tekorten op de jeugdhulp.

In de *Programmabegroting 2016-2019* is extra inzet op doelmatigheid voorzien, alsmede inzet van incidentele middelen om de transformatie zorgvuldig te realiseren. Verwacht wordt dat de benodigde budgetten minder snel afnemen dan de rijksbijdragen voor jeugd. In de *Jaarstukken 2016* wordt melding gemaakt van de ontoereikendheid van het jeugdhulpbudget: 'Uit de cijfers van regio Holland Rijnland blijkt dat de beschikbare jeugdbudgetten in 2016 onvoldoende waren om alle gevraagde hulp te kunnen

leveren. Dit heeft geleid tot zowel een budgetoverschrijding als het ontstaan van wachtlijsten.¹¹ In de *Najaarsrapportage 2016* wordt opgemerkt dat regionaal melding is gemaakt van wachtlijsten in de jeugdhulp, en dat 'een financiële impuls nodig is om deze terug te dringen tot een acceptabel niveau en de transformatie te bewerkstelligen'. In de *Tussenevaluatie Beter voor elkaar* wordt over 2016 een tekort verwacht van bijna € 2 mln: 'een significant negatief saldo', veroorzaakt door het onvoldoende op gang komen van de transformatie in de regionaal gecontracteerde jeugdhulp.

In de *Voorjaarsrapportage 2017* wordt gewezen op de risico's die het niet doorgaan van de aanbesteding met zich meebrengt. Het was de bedoeling dat na de aanbesteding voor 2017 en verder met ingang van 2018 een flinke bezuiniging gerealiseerd zou kunnen worden.¹² Door het niet doorgaan van de aanbesteding met ingang van 2017 kan deze besparing in 2018 niet worden gerealiseerd en valt ook de contractwaarde voor 2017 hoger uit dan begroot. De verwachte overschrijding heeft ook te maken met een groter dan voorziene vraag naar jeugdhulp.

2.4 Conclusies

Hoofdvraag 1: Wat is in de tweede helft van 2017 de stand van zaken van de transformatie van de jeugdzorg in Alphen aan den Rijn vanuit zowel het perspectief van professionals als van klanten?

De beantwoording van hoofdvraag 1 bestaat uit twee delen. In de eerste plaats beschrijven we de gemeentelijke beleidsdoelen en de mate waarin deze volgens de gemeente zijn gerealiseerd. In de tweede plaats zijn er verbeterpunten die naar voren komen uit de documentanalyse en de gesprekken met de professionals en klanten.

Maatschappelijke en beleidsdoelen

De gemeente heeft twee maatschappelijke doelen met de jeugdhulp: 1) jeugdigen groeien op in een sociaal en fysiek gezonde en veilige omgeving; en 2) jeugdigen hebben optimale ontwikkelingskansen met het oog op hun maatschappelijke participatie en zelfredzaamheid. De maatschappelijke doelen zijn niet meetbaar geformuleerd, alhoewel er later wel Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's) zijn geformuleerd. Deze zijn niet expliciet gerelateerd aan de maatschappelijke doelen.

Daarnaast kent de gemeente negentien beleidsdoelen, die alle te maken hebben met het realiseren van een andere werkwijze in het Alphense jeugdstelsel (transformatie). Tot slot beoogt de gemeente te komen tot een afname in het gebruik van specialistische jeugdhulp, als gevolg van het zelf geformuleerde uitgangspunt dat de in de loop der jaren krimpende rijksbudgetten kaderstellend zijn.

Inrichting Alphens jeugdstelsel

De gebiedsgerichte Jeugd- en Gezinsteams (JGT's) vormen de spil in het Alphense jeugdstelsel. Zij bieden zelf direct en laagdrempelig hulp. Zij verzorgen de toegangsfunctie tot specialistische jeugdhulp. Naast de gebiedsgerichte teams vervullen basisvoorzieningen als BOOST, scholen, jeugdgezondheidszorg en kinderopvang een belangrijke rol in de preventie en vroegtijdige signalering van risico's en problemen op het gebied van opvoeden en opgroeien. Als de JGT's hulpvragen niet zelf op kunnen pakken, is door

¹¹ Aan het einde van kwartaal 3 had Alphen 81% van het budget voor 2016 uitgeput. Daarmee behoorde Alphen tot de 5 gemeenten in de regio die boven de grens van 75% zitten.

¹² Zie Bijlage 18 van het Aanbestedingsdocument: *Inventarisatie interventies en potentiële efficiencywinst*.

de gemeente ingekochte specialistische jeugdhulp beschikbaar. Gecertificeerde instellingen voeren maatregelen jeugdbescherming of jeugdreclassering uit. Overigens kunnen volgens de Jeugdwet ook huisartsen, jeugdartsen en medisch specialisten doorverwijzen naar specialistische jeugdhulp.

In de Alphense jeugdhulp wordt in principe gewerkt volgens de werkwijze 1Gezin1Plan: gezinnen hebben zoveel mogelijk zelf de regie en voor elk gezin is er een zorgcoördinator.

Realisatie van maatschappelijke en beleidsdoelen

De informatie over de realisatie van maatschappelijke doelen is beperkt. De jaarstukken leggen geen expliciete relatie tussen de daarin opgenomen effecten (en daaraan gekoppelde indicatoren) en de geformuleerde maatschappelijke doelen. Het is op basis van deze informatie niet mogelijk om uitspraken te doen over de mate waarin maatschappelijke doelen zijn gerealiseerd.

De realisatie van de beleidsdoelen – en daarmee de transformatie van de jeugdhulp – heeft nog te weinig vorm gekregen. Dit geldt in versterkte mate bij de aanbieders van specialistische hulp. De oorzaak hiervoor ligt volgens de gemeente voor een belangrijk deel in de regionale beleidsafspraken en regionale inkoop. Hier ligt de belangrijkste reden voor de beslissing om te kiezen voor een eigen aanbesteding van de jeugdhulp. Na het niet doorgaan van de aanbesteding in 2017, is volgens de wethouder en ambtenaren de aandacht vooral uitgegaan naar zorgcontinuïteit en is door de gemeente minder nadrukkelijk gestuurd op de transformatie.

Het is de gemeente niet gelukt om (tot en met 2016) het gebruik van specialistische jeugdhulp terug te dringen. Omdat het vastgestelde budget afneemt van 2015 tot en met 2019, is het gevolg dat de gemeente een financieel tekort heeft en zal hebben op de jeugdhulp. De gemeente beoogt met de aanbesteding een financiële besparing te realiseren.

De concrete verbeterpunten ten aanzien van de transformatie worden beschreven in hoofdstuk 5.

3 | Aanbesteding

De tweede hoofdvraag in dit onderzoek betreft de mate waarin de aanbesteding van de jeugdhulp voor de jaren 2018 en daarna aansluit bij de inhoudelijke kaders van het Alphense jeugdbeleid. De deelvragen betreffen de inhoudelijke kaders, randvoorwaarden, doelstellingen en maatschappelijke effecten die leidend zijn in de aanbesteding, de kwaliteit van deze zaken en de wijze waarop de gemeente stuurt op de uitvoering.¹³

3.1 Achtergrond aanbesteding

Een belangrijke reden om de jeugdhulp als geheel aan één partij aan te besteden, is dat met name de specialistische jeugdhulp nog onvoldoende op het realiseren van de transformatiedoelen is gericht (zie ook hoofdstuk 2). De gemeente acht het in de regionale samenwerking Holland-Rijnland niet mogelijk om de voor de transformatie noodzakelijke bewegingen op gang te krijgen. Het hiertoe ingerichte regionale transformatiefonds, waarmee instellingen financieel gestimuleerd worden om mee te werken aan de transformatie, is niet voldoende. De gemeente kan hier onvoldoende op sturen en haar rol van opdrachtgever onvoldoende vormgeven. De transformatie dient te leiden tot verhoging van de maatschappelijke effectiviteit en vermindering van de kosten. De afname van het jeugdhulpbudget is een van de redenen om de jeugdhulp als geheel aan één partij aan te besteden. De gemeente wil de transformatie versnellen en verdiepen met de 'lokale' aanbesteding.

Daar komt volgens de gemeente bij dat de jeugdhulp versnipperd was ingericht. Zo zijn de basisvoorzieningen weliswaar betrokken bij de transformatie, maar een partij als BOOST heeft nu te maken met ongeveer 70 aanbieders van jeugdhulp. Hetzelfde geldt voor huisartsen. Straks hoeven zij nog maar met één partij samen te werken. Bij het inrichten van de aanbesteding is er nadrukkelijk aandacht geweest voor de positie van huisartsen en overige partners, zoals onderwijs en JGZ; zij zijn betrokken in het proces. De gemeente is van mening dat op sommige plekken de samenwerking met huisartsen zeker voor verbetering vatbaar was.

3.2 Aanbestedingskader

Door het onderbrengen van de gehele jeugdhulp, met uitzondering van het gedwongen kader, maar inclusief de JGT's, bij één partij of consortium is er een stimulans om meer 'aan de voorkant' na te denken over samenwerking en het uitwisselen van ideeën, zo is de gedachte binnen de gemeente. Deze ene partij heeft de ruimte/mogelijkheid om de jeugdhulp zodanig te organiseren dat deze daadwerkelijk de jeugdhulp bijdraagt aan wat de inwoners nodig hebben en heeft daarbij invloed op alle onderdelen van jeugdhulp. De partij legt over de gehele jeugdhulp verantwoording af, waardoor de hele organisatie op dezelfde resultaten gericht zal zijn. De organisaties die als één partij gaan samenwerken, worden zo min of meer gedwongen om volgens één visie te werken, zowel op het niveau van het management als op het niveau van de werkvloer. Het gaat erom dat organisaties gevraagd wordt wat hun bijdrage is aan het realiseren van maatschappelijke doelen.

¹³ Omdat de deelvragen rond de aanbesteding gericht zijn op de inhoudelijke keuzes en richtlijnen die zijn voorgelegd aan mogelijke inschrijvers, zijn in dit hoofdstuk alleen de aanbestedingsstukken (inclusief bijlagen) meegenomen. De documenten van inschrijvers en gunningsdocumenten zijn buiten beschouwing gebleven.

De gemeente borgt de transformatie bij de contractering middels duidelijke kwaliteitseisen, zo is het idee (*Programmabegroting 2016-2019 (uitvoeringsdeel)*). De transformatie betreft het anders organiseren van zorg, zichtbaar wordend door een verschuiving van specialistische zorg naar algemene basisvoorzieningen (de onderste laag van de piramide). De gecontracteerde aanbieder legt verbindingen en onderhoudt de samenwerkingsrelatie met ouders, jeugdigen en mensen in hun nabije omgeving en met basisvoorzieningen (bijv. JGZ, scholen, huisartsen), de jeugdspecialisten en relevante betrokkenen binnen andere domeinen. De verwachting is dat na de aanbesteding meer aandacht uit kan gaan naar de relatie met de basisvoorzieningen.

3.3 Sturing gemeente

De partij die de jeugdhulp gaat uitvoeren wordt door de gemeente in hoofdzaak gestuurd op resultaten en doelen (het 'wat') en in veel mindere mate op het 'hoe'. De gemeente wenst daarbij wel geïnformeerd te worden over zaken die in de uitvoering niet goed verlopen. De indicatoren waarop gestuurd gaat worden, worden na gunning verder uitgewerkt. Te denken valt aan indicatoren als '80% van de cliënten jeugdhulp ervaart de hulp als tijdig en passend'. Andere vormen van monitoring waaraan gedacht wordt, zijn meer kwalitatief, bijvoorbeeld via visitatie. De wethouder geeft aan zich niet blind te willen staren op indicatoren en streefpercentages. In principe krijgen de professionals de ruimte in de uitvoering.

De *Programmabegroting 2017-2020 (uitvoeringsdeel)* bevat een aantal 'maatschappelijke effecten' met bijbehorende indicatoren voor de (specialistische) jeugdhulp en de JGZ. Deze zijn opgenomen in onderstaande tabel. De aanbesteding dient bij te dragen aan de realisatie van alle genoemde 'maatschappelijke effecten'. De meeste indicatoren dienen in 2018 te worden geformuleerd.¹⁴

Maatschappelijk effect	De transformatie van de jeugdhulp is gericht op verhogen van de maatschappelijke effectiviteit en vermindering van de kosten.
Indicator	De verhoging van de maatschappelijke effectiviteit blijkt uit de voortgang op de kpi's die met de jeugdhulpaanbieder worden afgesproken en de resultaten van onafhankelijk onderzoek onder cliënten. Deze kpi's en gewenste resultaten worden in het najaar van 2016 nader uitgewerkt
Maatschappelijk effect	Kinderen/ jongeren groeien zo gezond en gelukkig mogelijk op, zodat ze – als ze later volwassen zijn - naar vermogen kunnen participeren in de samenleving.
Indicator	Met de nieuwe aanbieder van jeugdhulp wordt in het najaar van 2016 een concrete indicator uitgewerkt over de bijdrage van de specialistische jeugdhulp aan dit maatschappelijk effect
Maatschappelijk effect	De druk op specialistische jeugdzorg neemt af
Indicator	Met de nieuwe aanbieder van jeugdhulp wordt in het najaar van 2016 een concrete indicator uitgewerkt m.b.t. dit maatschappelijk effect

¹⁴ Waar in de tabel 2016 wordt genoemd, betreft dit de oorspronkelijke planning van de aanbesteding jeugdhulp met ingangsdatum 1-1-2017. Deze planning is later aangepast naar ingangsdatum 1-1-2018

Maatschappelijk effect	Versterken van eigen kracht en zelfredzaamheid.
Indicator	De inzet van jeugdhulp is gericht op het versterken van eigen kracht en zelfredzaamheid. Met de nieuwe aanbieder van jeugdhulp wordt in het najaar van 2016 een concrete indicator uitgewerkt m.b.t. dit effect.
Maatschappelijk effect	Specialistische Jeugdhulp wordt zoveel mogelijk genormaliseerd en dichtbij inwoners aangeboden.
Indicator	Dit is een uitgangspunt in de wijze waarop de jeugdhulp is gecontracteerd
Maatschappelijk effect	Huiselijk geweld en kindermishandeling worden zoveel mogelijk voorkomen. Als het voorkomt, wordt het zo snel mogelijk structureel gestopt.
Indicator	▪ Het aantal meldingen en heronderzoeken neemt af ▪ % anonieme melders neemt af ▪ De kwaliteit van VT is voldoende om de veiligheid van bewoners te kunnen bevorderen

3.4 Financiële kader

De gemeente financiert de nieuwe partij op lumpsum-basis. De nieuwe partij heeft ingetekend op een bedrag waarmee volgens deze partij de gevraagde taken uitvoerbaar zijn. Het bedrag daalt de komende jaren. Door slimmer te organiseren (efficiency) en vroegtijdig te ondersteunen kan de operatie uiteindelijk een financieel voordeel opleveren. De gemeente geeft in het aanbestedingsdocument aan te willen komen tot een prijs van € 17,5 mln in 2021. Dit zou het bedrag zijn dat de gemeente van het rijk ontvangt als integratieuitkering sociaal domein, onderdeel jeugd. Overigens blijkt uit de *Septembercirculaire Gemeentefonds 2017* dat deze uitkering voor Alphen aan den Rijn in 2012 € 21,8 mln zal zijn.¹⁵

3.5 Conclusie

Hoofdvraag 2 In welke mate sluit de aanbesteding van de jeugdhulp voor 2018 en later aan bij de inhoudelijke kaders van het Alphenese jeugdzorgbeleid?

Toetsing van de aanbestedingsdocumenten aan de beoogde 'maatschappelijke effecten' en aan de eerder geformuleerde beleidsdoelen leert dat de aanbesteding hier inhoudelijk bij aansluit. Er zijn echter geen meetbare indicatoren voor de maatschappelijke effecten en beleidsdoelen geformuleerd. De te behalen resultaten zijn als gunningscriterium opgenomen in de aanbestedingsdocumenten. De gemeente geeft aan na de gunning met de nieuwe aanbieder indicatoren te formuleren. Eind 2017 was dat nog niet gebeurd. De kwaliteit van deze indicatoren is van groot belang voor een adequate sturings- en verantwoordingsrelatie, zo geven de ambtenaren en de wethouder in de interviews aan.

¹⁵ Op basis van het objectief verdeelmodel ontvangt Alphen aan den Rijn in 2021 € 17,8 mln en daarnaast vanwege kosten 18plussers en voogdij € 4,0 mln.

Een belangrijke randvoorwaarde is de financiële besparing waartoe (door verdere transformatie) de aanbesteding dient te leiden. Deze voorwaarde is niet hard gemaakt in het aanbestedingsdocument, omdat de aanbieders moeten kunnen bepalen voor welk bedrag zij de opdracht uitvoerbaar achten.¹⁶ De gemeente spreekt in het aanbestedingsdocument de wens uit om in 2021 uit te komen op een bedrag van € 17,5 mln.¹⁷ Dat is lager dan het bedrag dan de gemeente in 2021 aan rijksmiddelen (niet geormerkt) ontvangt voor jeugdhulp.

¹⁶ Aan de inschrijvers is gevraagd om een inschrijfprijs per jaar te geven, die duidelijk moet maken dat de transformatie financieel rendeeft. In de aanbesteding is voorgeschreven dat deze inschrijfprijs van een dalend verloop laat zien tussen 2018 en 2021.

¹⁷ In Bijlage 18 (*Inventarisatie interventies en potentiële efficiencywinst*) bij het aanbestedingsdocument is becijferd dat het mogelijk moet zijn om met de aanbesteding tot een kostenbesparing van € 3,2 mln (*base case*) tot € 6,4 mln (*best case*) te komen in 2021. Deze besparing geldt overigens voor de twee gemeenten samen: naast Alphen aan den Rijn ook Kaag en Braassem.

4 | Monitor transformatie jeugdhulp en nulmeting 2017

Voor de monitor transformatie jeugdhulp 2017 hebben we twee instrumenten ontwikkeld. Het eerste instrument is een *Monitor gebruik jeugdhulp*. Deze sluit aan bij de 'afgeleide' doelstelling van de transformatie dat deze uiteindelijk dient te leiden tot een afname van het gebruik van specialistische hulp. Het tweede instrument is een digitale enquête onder professionals in de jeugdhulp. Dit instrument monitort de beleidsdoelen van de gemeente (zie hoofdstuk 2). In dit hoofdstuk presenteren we de instrumenten van deze monitor, inclusief de resultaten van de nulmeting.

4.1 Monitor gebruik jeugdhulp

4.1.1 Werkwijze monitor gebruik jeugdzorg

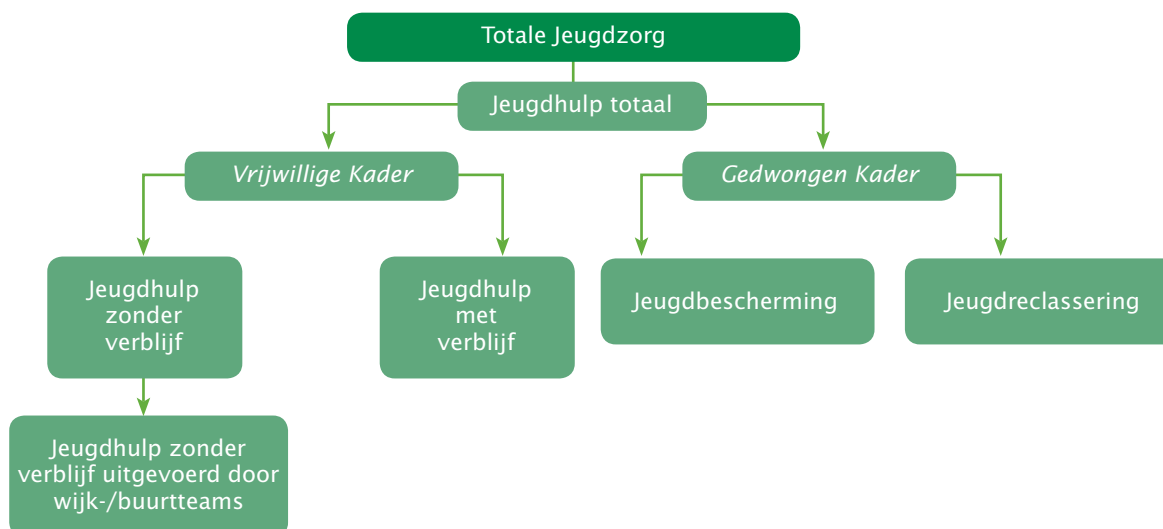
Selectie van vergelijkbare gemeenten

Voor de monitor zijn vijf gemeenten geselecteerd waarmee Alphen aan den Rijn kan worden vergeleken in het gebruik van jeugdhulp. We hebben gezocht naar gemeenten die wat betreft voorspellende factoren voor het gebruik van jeugdhulp zoveel mogelijk op Alphen aan den Rijn lijken. In Bijlage 4 lichten we de wijze van selectie toe. Uiteindelijk zijn we gekomen tot de volgende benchmarkgemeenten: Amersfoort, Dordrecht, Ede, Leiden en Zaanstad.

Gegevens over gebruik jeugdzorg

Voor het weergeven van het jeugdzorggebruik in gemeenten (en ook voor het Nederlands gemiddelde) maken we gebruik van CBS-gegevens. Hierbij kijken we naar percentages: het aantal 0-17-jarige gebruikers van een bepaalde vorm van jeugdzorg als aandeel van het aantal 0-17-jarige inwoners van de gemeente. Het gaat om unieke gebruikers; jeugdigen die in een jaar meerdere keren van dezelfde vorm gebruik hebben gemaakt, tellen één keer mee. Alleen bij de jeugdreclassering baseren we het percentage op het aantal 12-23-jarigen in de gemeente, vanwege de aard van de jeugdreclassering.

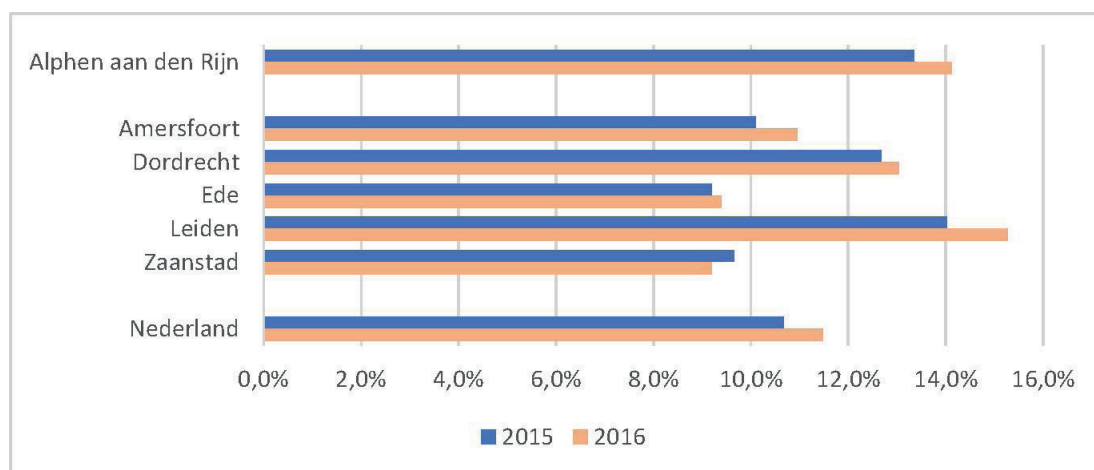
We onderscheiden we de volgende vormen van jeugdzorg:

4.1.2 Monitor gebruik jeugdzorg: nulmeting

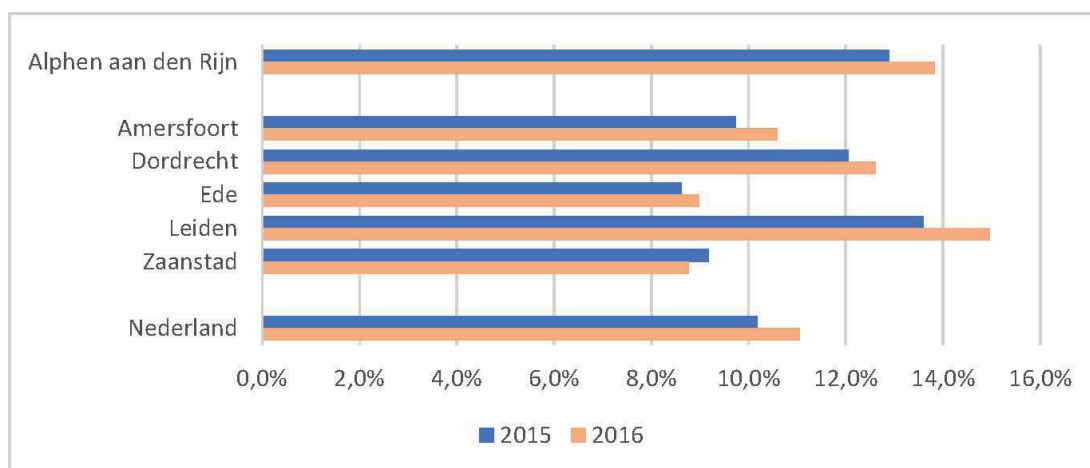
Het aandeel jeugdigen dat gebruik maakt van enigerlei vorm van jeugdzorg – het gaat hier om jeugdhulp, jeugdbescherming en/of -reclassering – ligt in Alphen aan den Rijn hoger dan het landelijk gemiddelde; 2,6 procentpunt in zowel 2015 als 2016 (zie figuur 3.1). Ook vergeleken met de benchmarkgemeenten ligt het gebruik in Alphen aan den Rijn hoger. Een uitzondering is Leiden: voor deze gemeente geldt een iets hoger jeugdzorggebruik vergeleken met Alphen aan den Rijn. Het laagste gebruik in 2016 wordt waargenomen in Zaanstad, namelijk 9,2% - dat is 4,9 procentpunt lager dan in Alphen aan den Rijn. Zowel landelijk als voor vijf van de zes gemeenten (incl. Alphen aan den Rijn) geldt voor het jaar 2016 een iets hoger jeugdzorggebruik t.o.v. 2015. Voor Alphen aan den Rijn geldt een toename van 0,8 procentpunt; gelijk met het landelijk gemiddelde. In Leiden is de toename het grootst, namelijk 1,3 procentpunt.

Figuur 4.1 Aandeel jeugdigen in totaal jeugdzorg

De gegevens m.b.t. het gebruik van vrijwillige jeugdhulp zijn vergelijkbaar met de gegevens m.b.t. het totale jeugdzorggebruik (zie figuur 3.2). Dat is verklaarbaar, omdat vrijwillige jeugdhulp het grootste deel vormt van de categorie totale jeugdzorg. In Alphen aan den Rijn ligt het jeugdhulpgebruik in 2015 en 2016 respectievelijk 2,7 en 2,8 procentpunt hoger dan het landelijk gemiddelde. Ook vergeleken met de benchmarkgemeenten ligt het gebruik in Alphen aan den Rijn hoger. Het laagste gebruik in 2016 wordt wederom waargenomen in Zaanstad, namelijk 8,8% - dat is 5,1 procentpunt lager dan in Alphen aan den Rijn. Een uitzondering is Leiden: hier zien we een iets hoger jeugdzorggebruik dan in Alphen aan den Rijn. Zowel landelijk als voor vijf van de zes gemeenten (incl. Alphen aan den Rijn) geldt voor het jaar 2016 een iets hoger jeugdzorggebruik t.o.v. 2015. Voor Alphen aan den Rijn geldt een toename van 0,9 procentpunt; gelijk met het landelijk gemiddelde. In Leiden is de toename het grootst, namelijk 1,4 procentpunt.

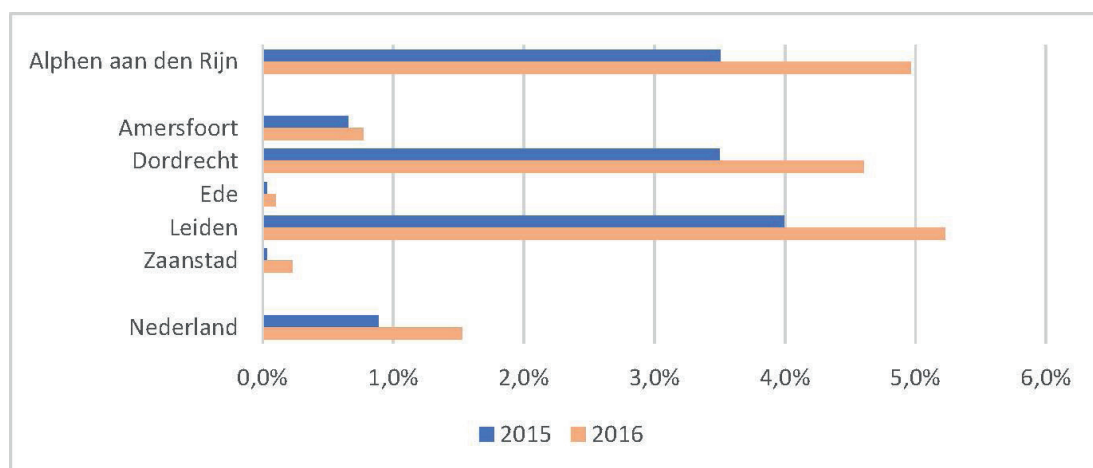
Figuur 4.2 Aandeel jeugdigen met jeugdhulp

Tussen de gemeenten zijn relatief grote verschillen zichtbaar in het gebruik van jeugdhulp zonder verblijf uitgevoerd door wijkteams; dit geldt voor beide jaren (zie figuur 3.3). Het aandeel in Alphen aan den Rijn – 3,5% in 2015 en 5,0% in 2016 - ligt een stuk hoger dan het landelijk gemiddelde – 0,9% in 2015 en 1,5% in 2016. In vergelijking met de benchmarkgemeenten valt op dat Leiden en Dordrecht eveneens een relatief hoog gebruik kennen, vergelijkbaar met dat in Alphen aan den Rijn. In Amersfoort, Zaanstad en Ede is daarentegen een relatief laag gebruik te zien. In 2016 maakte respectievelijk 0,8%, 0,2% en 0,1% van de jeugdigen gebruik van jeugdhulp zonder verblijf uitgevoerd door wijkteams – deze cijfers liggen onder het landelijk gemiddelde. Volgens het CBS hebben dergelijke lage cijfers vermoedelijk te maken met gebrekkige registratie. Voor een aantal gemeenten, bijvoorbeeld Amsterdam en Utrecht, was de registratie in 2015 nog niet op orde, maar in 2016 wel. De verwachting is dat de komende jaren meer gemeenten hun registratie van deze hulpvorm op orde zullen hebben.

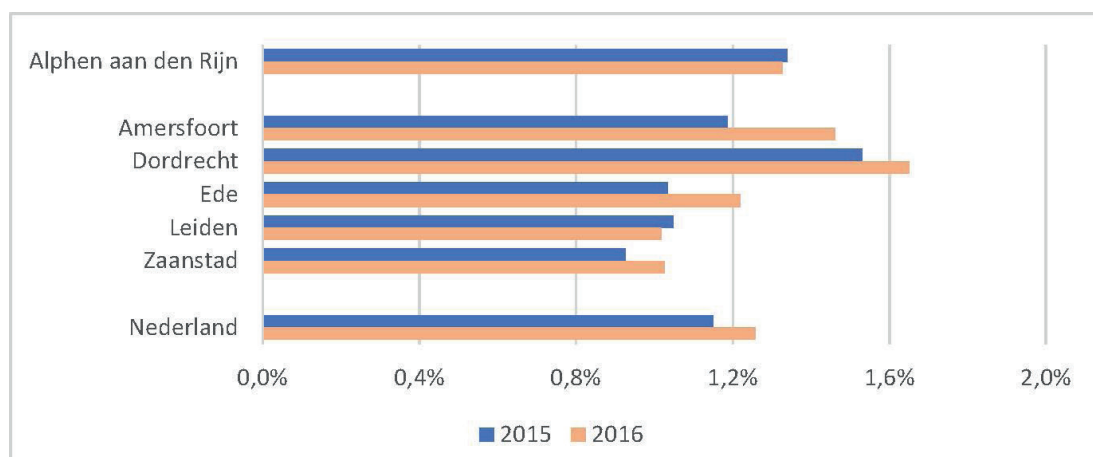
Zowel landelijk als voor de zes gemeenten geldt dat het gebruik van jeugdhulp zonder verblijf uitgevoerd door wijkteams in het jaar 2016 is toegenomen t.o.v. 2015. De grootste stijgingen zijn zichtbaar bij de gemeenten waar het gebruik van deze vorm van jeugdhulp in 2015 al relatief hoog was - na Alphen aan den Rijn (1,5 procentpunt hoger) volgen Leiden en Dordrecht (respectievelijk 1,2 en 1,1 procentpunt hoger).

Figuur 4.3 Aandeel jeugdigen met jeugdhulp zonder verblijf uitgevoerd door wijkteams

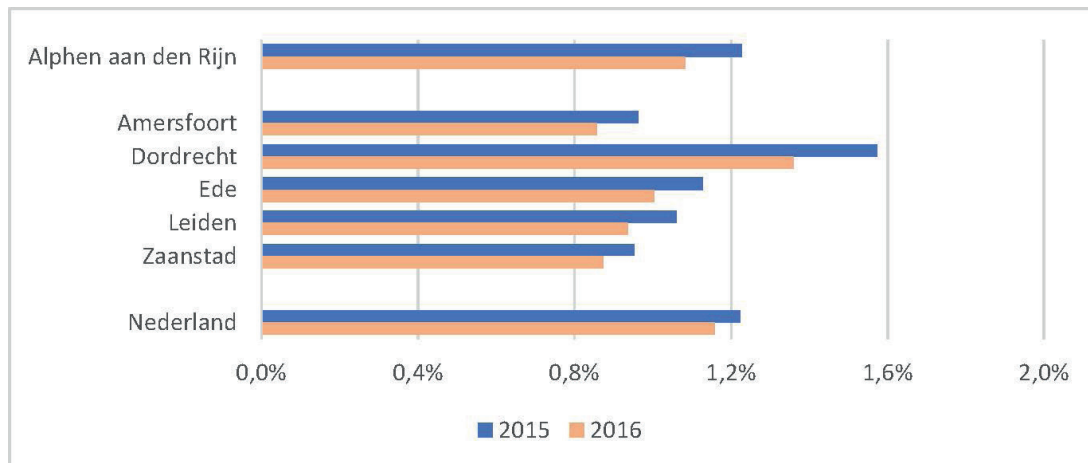
Het aandeel jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp met verblijf, ligt in Alphen aan den Rijn in beide jaren rond 1,3% (figuur 3.4). Dit is iets hoger dan het landelijk gemiddelde. Ook vergeleken met de benchmarkgemeenten – met uitzondering van Amersfoort in 2016 en Dordrecht in beide jaren - ligt het gebruik in Alphen aan den Rijn iets hoger. Voor Alphen aan den Rijn en Leiden is het aandeel jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp met verblijf in het jaar 2016 vrijwel gelijk aan dat in 2015. Zowel landelijk als voor de overige vier benchmarkgemeenten geldt voor het jaar 2016 een iets hoger gebruik van jeugdhulp met verblijf dan in 2015.

Figuur 4.4 Aandeel jeugdigen met jeugdhulp met verblijf

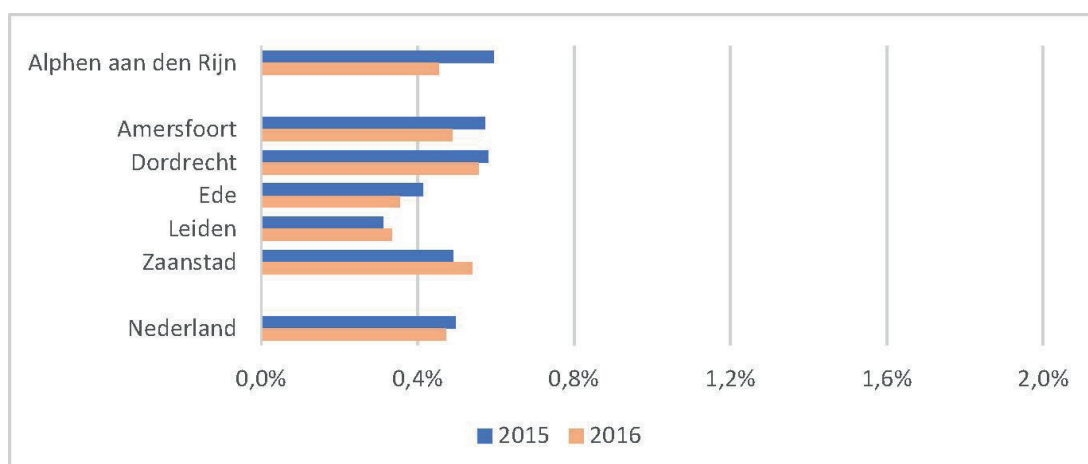
Het aandeel jeugdigen met jeugdbescherming in Alphen aan den Rijn is in beide jaren vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde (1,1 à 1,2%) (zie figuur 3.5). Vergeleken met de benchmarkgemeenten – met uitzondering van Dordrecht - ligt het aandeel jeugdigen met jeugdbescherming in Alphen aan den Rijn hoger. Zowel landelijk als voor de zes gemeenten zien we voor het jaar 2016 een iets lager aandeel jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel dan in 2015.

Figuur 4.5 Aandeel jeugdigen met jeugdbescherming

Het aandeel jeugdigen met een jeugdreclasseringsmaatregel is in Alphen aan den Rijn in beide jaren vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde (rond 0,5%) (figuur 3.6). Dit geldt eveneens in de vergelijking met de benchmarkgemeenten; wel ligt het aandeel jeugdigen met jeugdreclassering in Ede en Leiden iets lager dan in Alphen aan den Rijn. Zowel landelijk als voor vijf van de zes gemeenten (incl. Alphen aan den Rijn) zien we voor het jaar 2016 een iets lager gebruik van jeugdreclassering dan in 2015. De afname van het aandeel jeugdigen met jeugdreclassering is in Alphen aan den Rijn het grootst.

Figuur 4.6 Aandeel jeugdigen met jeugdreclassering

4.2 Enquête professionals

4.2.1 Instrument

Om inzicht te krijgen in de mate waarin voortgang wordt geboekt in het realiseren van de transformatie, is een enquête onder professionals ontwikkeld. Dit instrument is ontwikkeld op basis van een analysekader (zie Bijlage 1) dat is gebaseerd op de gemeentelijke beleidsdoelen (zie paragraaf 2.1). De enquête is te vinden in Bijlage 7. De vragen gaan in belangrijke mate maar niet exclusief over het (functioneren van het) JGT, ook nadrukkelijk in relatie tot andere actoren. Deze keuze is gemaakt omdat de JGT's de spil van de transformatie zijn; vanaf 2018 zijn dat de gebiedsgerichte teams van *Go voor jeugd!*

Door de enquête op verschillende momenten onder vergelijkbare groepen professionals uit te zetten, kan inzicht worden verkregen in ontwikkeling in de realisatie van transformatiedoelen. De enquête is uitgezet bij verschillende groepen professionals:

- van basisvoorzieningen: onderwijs, BOOST, JGZ, huisartsen
- van de JGT's
- van aanbieders van specialistische hulp / gecertificeerde instellingen

Voor een verdere toelichting op de opzet en het verloop van het veldwerk, zie Bijlage 5.

4.2.2 Resultaten nulmeting

Het doel van de nulmeting is tweeledig. In de eerste plaats vormen de resultaten het referentiekader voor vervolgmetingen. In de tweede plaats dragen de resultaten bij aan het formuleren van mogelijke verbeterpunten.

De beschrijving in deze paragraaf richt zich op het formuleren van mogelijke verbeterpunten, (mede met het oog op de beantwoording van deelvraag 1b in hoofdstuk 5). De hier beschreven resultaten zijn voorgelegd en besproken met jeugdhulpprofessionals (zie hoofdstuk 5). We presenteren in deze paragraaf dus de belangrijkste resultaten van de nulmeting, geordend per thema. We eindigen deze paragraaf met een beknopte, puntsgewijze samenvatting van deze resultaten. De volledige resultaten zijn opgenomen in Bijlage 8.

Leeswijzer bij de tabellen

In de tabellen presenteren we steeds het percentage respondenten dat het eens is met een bepaalde stelling. We hebben het percentage bepaald op basis van het aantal respondenten dat een antwoord gaf op de stelling, anders dan 'weet niet/geen mening'. Daarvoor is gekozen omdat dan de categorieën respondenten onderling het best vergelijkbaar zijn. De implicatie is dat het aantal respondenten (n) waarover we rapporteren per vraag kan variëren.

Als een vraag niet is voorgelegd aan een bepaalde groep is dat aangegeven met een gedachtenstreepje (-).

Vroegtijdige signalering

In het algemeen vinden de meeste professionals dat de relaties tussen de JGT's en verschillende basisvoorzieningen goed zijn (tabel 4.1). Een uitzondering vormt de relatie met vrijetijdsverenigingen: een kleine minderheid van de JGT-professionals beoordeelt die als positief. Bij de basisvoorzieningen is het percentage een stuk hoger, maar heeft een groot deel van de respondenten geen mening.

Tabel 4.1 Vroegtijdige signalering – relatie JGT met basisvoorzieningen, nulmeting

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT heeft een goede relatie met scholen/peuterspeelzalen/kinderdagopvang.	86%	(22)	74%	(34)	-	(-)
Het JGT heeft een goede relatie met huisartsen(posten).	86%	(21)	67%	(15)	-	(-)
Het JGT heeft een goede relatie met jeugdgezondheidszorg (CJG).	95%	(22)	78%	(32)	-	(-)
Het JGT heeft een goede relatie met welzijnsorganisaties.	73%	(22)	79%	(19)	-	(-)
Het JGT heeft een goede relatie met vrijetijdsverenigingen (sport, cultuur, etc.).	9%	22	77%	(13)	-	(-)

Het merendeel van de professionals acht het JGT goed bereikbaar op plaatsen waar jeugdigen en ouders vaak komen, alhoewel professionals van basisvoorzieningen wat minder vaak positief zijn (tabel 4.2).

Andere punten die opvallen:

- Een ruime minderheid van de professionals vindt niet dat JGT-professionals inzetten op preventie en vroegtijdige signalering;
- Ruime minderheden van de professionals bij JGT en specialistische hulp hebben twijfels over de kennis en kunde bij onderwijsprofessionals om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren;
- Ook hebben relatief veel professionals van JGT en basisvoorzieningen twijfels over de kennis en kunde bij medewerkers van vrijetijdsverenigingen om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.

Tabel 4.2 Signaleren van opvoed- en opgroeiproblematiek

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT is voor ouders en jeugdigen bereikbaar op plaatsen waar jeugdigen en ouders vaak komen.	77%	(22)	67%	(39)	87%	(23)
JGT-professionals zetten in op preventie en vroegtijdige signalering en het zo snel mogelijk aanpakken van problemen.	59%	(22)	71%	(34)	84%	(25)
Onderwijsprofessionals hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	64%	(22)	77%	(35)	58%	(24)
Medewerkers van vrijetijdsverenigingen hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	24%	(17)	50%	(20)	-	(-)

Verschillende professionals geven als toelichting aan dat door de hoge werkdruk de JGT's onvoldoende tijd hebben voor preventie en vroegtijdige signalering. Een jeugdarts merkt op dat de JGZ een belangrijke taak heeft in vroegtijdige signalering, en dat het belangrijk is dat de JGZ hier voldoende tijd voor krijgt. Een JGT-professional is van mening dat scholen en vrijetijdsvoorzieningen voldoende kennis en expertise hebben om opvoed- opgroeiproblematiek te signaleren, maar dat zij moeite hebben om dit met ouders bespreekbaar te maken.

Ook ten aanzien van het signaleren van voor kinderen onveilige situaties zijn er bij aanzienlijke groepen professionals van JGT's en basisvoorzieningen twijfels over de kennis en kunde van onderwijsprofessionals, professionals van welzijnsorganisaties en medewerkers van vrijetijdsverenigingen (tabel 4.3).

Tabel 4.3 Signaleren van onveiligheid

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Onderwijsprofessionals hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	52%	(21)	81%	(32)	-	(-)
Professionals van welzijnsorganisaties hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	63%	(19)	77%	(22)	-	(-)
Medewerkers van vrijetijdsverenigingen hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	0%	(15)	50%	(20)	-	(-)

Toegang tot eerstelijns jeugdhulp

In het algemeen zijn JGT-professionals van mening dat zij goed en makkelijk bereikbaar en toegankelijk zijn (tabel 4.4). Wel is een ruime minderheid van mening dat hulp via het JGT niet altijd snel beschikbaar is. Bij de andere groepen professionals is er wat meer terughoudendheid op alle punten die te maken hebben met de toegang tot eerstelijns jeugdhulp.

Tabel 4.4 Toegang tot eerstelijns jeugdhulp

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Jeugdigen en gezinnen weten het JGT zelfstandig te vinden.	95%	(22)	51%	(35)	42%	(19)
Jeugdigen en gezinnen weten de weg naar informatie en advies zelfstandig te vinden.	73%	(22)	53%	(34)	-	(-)
Clënten ervaren dat informatie en advies van het JGT snel, dichtbij en makkelijk toegankelijk is.	84%	(19)	46%	(26)	-	(-)
Clënten ervaren dat hulp via het JGT makkelijk toegankelijk is.	86%	(21)	52%	(27)	67%	(21)
Clënten ervaren dat hulp via het JGT snel beschikbaar is.	60%	(20)	48%	(27)	71%	(21)

Professionals lichten toe dat zij vinden dat de JGT's nog zichtbaarder kunnen zijn en meer outreachend (dat wil zeggen, actief de doelgroep opzoeken) kunnen werken. Andere, hieraan gerelateerde opmerkingen zijn:

- JGT's zijn alleen tijdens kantooruren beschikbaar. Door af en toe 's avonds open te zijn, worden mogelijk meer mensen bereikt.
- De ingang en aanmelding via de website is zeer cliëntonvriendelijk en moeizaam, zeker voor mensen met een lage sociaal-economische status.
- Het is/blijft lastig om zorgmijdende gezinnen te bereiken (zegt een JGT-professional). Als ouders niet vrijwillig meewerken, is altijd een ingang nodig via Veilig Thuis of de politie. Het zou eenvoudiger zijn als een hulpverlener contact met een gezin mag opnemen en vragen mag stellen rondom de veiligheid, ook als ouders daar geen toestemming voor hebben gegeven. Daartegenover staat een JGT-professional die spreekt van een grijs gebied tussen Veilig Thuis en JGT (wie doet wanneer wat?), terwijl het JGT onvoldoende is toegerust om veiligheid te waarborgen.

Daarnaast vragen verschillende professionals aandacht voor de doelgroep gezinnen met niet-westerse migratieachtergrond: een belangrijk punt ('dé zorg voor de toekomst'). Voor deze doelgroep is het minder gewoon om zelf met een hulpvraag naar een organisatie te komen. Dat het ondersteuning verleent met het programma Kom Erbij, gericht op kinderen en gezinnen met niet-Nederlandse achtergrond, is volgens een professional van de kinderopvang zegt een belangrijke stap.

Integrale vraagverheldering

Bij alle groepen professionals is er een ruime meerderheid die vindt dat het JGT opvoed- en opgroevragen voldoende integraal benadert (tabel 4.5).

Tabel 4.5 Integrale vraagverheldering

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT zet in op het aanpakken van alle relevante problemen op alle leefgebieden (integraal werken).	77%	(22)	78%	(32)	85%	(26)
Het JGT besteedt aandacht aan beschermende factoren die bijdragen aan opvoeden en opgroeien.	77%	(22)	93%	(29)	75%	(24)

Professionals merken op dat niet alle JGT-professionals een 'gedegen' intake afnemen, waardoor de ondersteuningsvraag onvoldoende in beeld komt. Het hoge verloop onder JGT-professionals belemmert het integraal werken.

Ondersteuning bij opvoed- en opgroeiproblematiek

Professionals van de diverse groepen zijn doorgaans te spreken over de ondersteuning die de JGT's leveren: nabij, één aanspreekpunt, korte lijntjes met andere domeinen (tabel 4.6). Ook vindt een merendeel van de professionals dat de JGT's handelen volgens de uitgangspunten van de werkwijze 1Gezin1Plan: motiveren tot vrijwillige hulp, inzet op zelfregie bij en kennis en vaardigheden van cliënten, betrokkenheid van cliënten bij plan van aanpak en vergroting van zelfredzaamheid. Veel professionals vinden dat er sprake is van wachttijden voor specialistische hulp. Een ruime minderheid van professionals van specialistische aanbieders vindt dat er, indien nodig, geen sprake is van doorlopende hulp voor jeugdigen die de leeftijd van 18 jaar bereiken.

Tabel 4.6 Ondersteuning bij opvoed- en opgroeiproblematiek

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT organiseert hulp/ ondersteuning van jeugdigen en gezinnen zoveel mogelijk in hun nabije omgeving.	91%	(22)	94%	(32)	100%	(25)
Jeugdigen en gezinnen hebben één centraal aanspreekpunt binnen het JGT dat de hulp (waar nodig) coördineert.	91%	(22)	86%	(29)	71%	(24)
Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het onderwijsdomein.	95%	(22)	71%	(28)	-	(-)

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het veiligheidsdomein (o.a. politie en Veilig Thuis).	91%	(22)	75%	(20)	81%	(16)
Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het sociale domein (o.a. huisartsen en schuldhulpverlening).	90%	(21)	84%	(19)	-	(-)

Het JGT werkt bij meervoudige problematiek met de werkwijze 1 Gezin 1 Plan.	91%	(22)	72%	(29)	77%	(26)
JGT-professionals zijn toegerust om zorgmijdende cliënten toch te motiveren tot vrijwillige hulp.	95%	(22)	-	(-)	63%	(24)
JGT-professionals zetten zoveel mogelijk in op zelfregie door de cliënt.	82%	(22)	-	(-)	78%	(23)
JGT-professionals zetten in op het gebruik van de eigen kennis en vaardigheden van jeugdigen en gezinnen.	100%	(22)	-	(-)	83%	(23)
JGT-professionals stellen de plannen voor hulp en ondersteuning samen met hun cliënten op.	95%	(22)	-	(-)	81%	(21)
JGT-professionals zetten in op het vergroten van de zelfredzaamheid van cliënten.	91%	(22)	-	(-)	86%	(22)

De hulp en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen loopt, indien nodig, door vanaf de leeftijd van 18 jaar (jeugdige).	82%	(22)	-	(-)	59%	(17)
Voor cliënten zijn er niet of nauwelijks wachttijden voor specialistische jeugdhulp.	9%	(22)	-	(-)	27%	(22)

Verschillende professionals merken op dat (afspraken over) regievoering en zorgcoördinatie vaak onduidelijk zijn. Bijvoorbeeld als er specialistische hulp is: wie voert dan de zorgcoördinatie? Ook zijn er opmerkingen over het werken met 1GIP: dat zou niet altijd gebeuren bij meervoudige problematiek en het is onvoldoende geïntegreerd in het hulpaanbod van aanbieders van specialistische hulp (ook qua dossiervorming).

Verskillende professionals maken melding van de lange wachtlijsten, vooral bij de GGZ, de dagbesteding en groepsopvang. Dat werkt zeker bij zorgmijdende gezinnen belemmerend: het kost moeite hen de hulp te laten accepteren, en als ze dan lang moeten wachten is de kans reëel dat ze de motivatie weer verliezen.

Inzet op eigen kracht

Een grote meerderheid van de professionals is van mening dat de JGT's vraaggericht werken en gebruik maken van de eigen kracht van cliënten en hun netwerk (tabel 4.7).

Tabel 4.7 Inzet op eigen kracht

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT werkt vraaggericht; de behoefte van cliënten staat centraal.	95%	(22)	97%	(31)	95%	(22)
Plannen voor hulp en ondersteuning worden samen met cliënten opgesteld.	100%	(22)	100%	(28)	95%	(20)
JGT-professionals zetten, waar mogelijk, in op ondersteuning uit het netwerk de omgeving van cliënten.	86%	(22)	100%	(28)	90%	(21)

Sommige professionals merken op dat het uitgangspunt 'gezin centraal' niet aansluit bij sommige typen gezinnen, bijvoorbeeld multiprobleemgezinnen met een lager opleidingsniveau, zorgmijdende gezinnen en gezinnen met een niet-westerse migratieachtergrond. Volgens een onderwijsprofessional komt het dan nog wel eens voor dat het JGT na één gesprek vaststelt dat ouders 'geen hulpvraag' hebben, waardoor de hulp niet start. Een jeugdarts merkt op dat verschillende ouders zich niet gehoord voelen door het JGT, en dat dit mogelijk te maken heeft met een laag opleidingsniveau.

Preventie en sociale basis

Een aanzienlijke groep JGT-professionals is kritisch over de mate waarin het JGT bijdraagt aan de versterking van basisvoorzieningen, aan versterking van het preventieve aanbod en op de mate waarin het JGT aanhaakt bij initiatieven in de wijk (tabel 4.8). Ook onder professionals van basisvoorzieningen is er steeds een aanzienlijke meerderheid kritisch op deze punten.

Tabel 4.8 Preventie en sociale basis

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT draagt bij aan de versterking van basisvoorzieningen.	42%	(21)	61%	(23)	-	(-)
Het JGT draagt bij aan de versterking van het preventieve aanbod (voor gezinnen met opvoed- of opgroeirisico's).	52%	(21)	70%	(23)	-	(-)
Bij hulp en ondersteuning haakt het JGT zoveel mogelijk aan bij bestaande initiatieven in de wijk.	35%	(20)	67%	(12)	-	(-)

Gebruik specialistische jeugdhulp

Zowel onder professionals van de JGT's als van specialistische aanbieders zijn aanzienlijke groepen die kritisch zijn over de samenwerking tussen JGT's en specialistische hulp/gecertificeerde instellingen (tabel 4.9). Ook leven er bij aanzienlijke minderheden twijfels over de vraag of de werkwijze van het JGT leidt tot minder inzet van duurdere, specialistische hulp.

Tabel 4.9 Gebruik specialistische jeugdhulp

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Tussen het JGT en specialistische hulpaanbieders bestaan heldere afspraken over omgang met afschaling van hulp.	35%	(20)	-	(-)	39%	(18)
Tussen het JGT en gecertificeerde instellingen bestaan heldere afspraken over omgang met afschaling van hulp.	45%	(20)	-	(-)	50%	(18)
De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat er minder dan voorheen duurdere, specialistische zorg wordt ingezet.	67%	(18)	-	(-)	33%	(15)
De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat er meer dan voorheen lichtere zorg/hulp wordt ingezet.	65%	(20)	-	(-)	67%	(18)

Verschillende professionals merken op dat JGT-professionals met regelmaat te lichte hulp inzetten, waardoor er later grotere problemen ontstaan. Daarmee samen hangt de opmerking van een professional dat de problematiek in de eerstelijns hulp complexer is geworden.

Verder is er onduidelijkheid over de rol van het JGT waarin zij hebben doorverwezen. Ook is het soms onduidelijk wanneer en hoe hulp beëindigd kan worden.

Ruimte voor professionals

JGT-professionals ervaren voldoende ruimte en eigen verantwoordelijkheid in hun werk (tabel 4.10). Een meerderheid van hen stelt dat de JGT's niet uitsluitend werken met bewezen effectieve interventies. Aanzienlijke minderheden van de JGT-professionals ervaren de administratieve lasten noch als noodzakelijk, noch als ondersteunend. Bij de professionals van specialistische hulpaanbieders kijken aanzienlijke meerderheden op deze wijze tegen administratieve lasten aan.

Tabel 4.10 Ruimte voor professionals

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Ik ervaar als JGT-professional voldoende ruimte en eigen verantwoordelijkheid in mijn werk.	100%	(21)	-	(-)	-	(-)
Binnen het JGT wordt er alleen gewerkt met bewezen effectieve interventies.	43%	(21)	-	(-)	-	(-)
De administratieve lasten die samenhangen met jeugdhulp zijn noodzakelijk om goede jeugdhulp te kunnen bieden.	62%	(21)	-	(-)	29%	(21)
De administratieve lasten die samenhangen met jeugdhulp zijn ondersteunend aan het leveren van goede jeugdhulp.	62%	(21)	-	(-)	19%	(21)

Toerusting en organisatie JGT

Binnen alle groepen bestaat er bij een aanzienlijk deel van de professionals twijfel over de vraag of de JGT's in kwantitatieve en kwalitatieve zin voldoende zijn toegerust (zie tabel 4.11). De zorgen spitsen zich toe op kennis van lvb-problematiek, gedragswetenschappelijke expertise en – binnen de JGT's zelf – op kennis van de jeugdgezondheidszorg.

Tabel 4.11 Toerusting en organisatie JGT

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Het JGT beschikt over voldoende professionals om de hun toebedeelde taken uit te kunnen voeren.	57%	(21)	54%	(26)	35%	(17)
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugd-ggz.	62%	(21)	46%	(24)	61%	(18)
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van zorg voor lvb-cliënten.	67%	(21)	59%	(22)	54%	(13)
Er is binnen het JGT voldoende gedragswetenschappelijke kennis en expertise aanwezig.	57%	(21)	57%	(21)	56%	(16)
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugdgezondheidszorg.	38%	(21)	71%	(24)	83%	(12)

Verschillende professionals merken op dat JGT-professionals een zeer hoge werkdruk hebben, veroorzaakt door een klein team en zieke collega's – hetgeen de werkdruk weer verder verhoogt. Ook is er een groot verloop onder JGT-professionals. Sommigen merken op dat veel goede professionals zijn vertrokken. De hoge werkdruk heeft verschillende gevolgen voor de uitvoering:

- Geen tijd voor preventie en vroegtijdige signalering (vaak genoemd, zie ook eerder);
- Cliënten zien steeds verschillende gezichten, hetgeen lastig is voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie;
- Het is lastig om een verdiepende slag te maken bij cliënten (hulpvraag uitzoeken, verschillende leefgebieden betrekken), omdat opnieuw contact moet worden gemaakt met cliënt en samenwerkingspartijen;
- Wisselingen in expertise, waardoor soms expertise in teams ontbreekt.

Ten aanzien van de locatie van de JGT's zijn verschillende opmerkingen gemaakt. Zo wordt gepleit voor huisvesting of aanwezigheid van de JGT's op plekken waar ook andere voorzieningen voor kinderen en opvoeders zitten. Ook pleit een onderwijsprofessional voor vaste JGT-contactpersonen voor scholen.

Samenwerkingsrelaties

Bij de vragen over samenwerkingsrelaties van het JGT met andere actoren komt een aantal aandachtspunten naar voren (zie tabel 4.12):

- De relatie tussen JGT's en kinderopvangcentra lijkt voor verbetering vatbaar;
- Er zijn onvoldoende heldere afspraken tussen diverse groepen professionals. Er is onvoldoende duidelijkheid over ieders rol en verantwoordelijkheid bij de diverse groepen professionals;

- Hetgeen mogelijk verklaart dat ruime minderheden van professionals bij basisvoorzieningen en van specialistische-hulpaanbieders de samenwerking met het JGT niet als effectief en efficiënt ervaren – en omgekeerd, alhoewel iets kleinere minderheden;
- Professionals zijn kritisch over de rol van de gemeente in het aansturen en faciliteren van de samenwerking tussen de verschillende partijen.

Tabel 4.12 Samenwerkingsrelaties JGT

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	(n)	eens	(n)	eens	(n)
Kinderopvangcentra weten het JGT te vinden: ze informeren jeugdigen en gezinnen over het JGT, en verwijzen indien nodig door naar het JGT.	35%	(17)	69%	(13)	-	(-)
Het is voor het JGT en de samenwerkingspartners voldoende helder wat ieders rol en verantwoordelijkheid is in de jeugdhulp.	52%	(21)	46%	(26)	55%	(22)
Er zijn tussen het JGT en de samenwerkingspartners duidelijke afspraken over de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen.	55%	(20)	38%	(24)	52%	(21)
De samenwerking tussen mij/mijn organisatie en het JGT beoordeel ik als effectief.	-	(-)	61%	(28)	73%	(22)
De samenwerking tussen mij/mijn organisatie en het JGT beoordeel ik als efficiënt.	-	(-)	54%	(28)	59%	(22)
De samenwerking tussen het JGT en de specialistische jeugdhulp beoordeel ik als effectief.	67%	(21)	-	(-)	-	(-)
De samenwerking tussen het JGT en de specialistische jeugdhulp beoordeel ik als efficiënt.	62%	(21)	-	(-)	-	(-)
De gemeente faciliteert de samenwerking tussen het JGT en zijn samenwerkingspartners op een goede manier.	65%	(17)	40%	(20)	50%	(16)
De gemeente stuurt de samenwerking tussen het JGT en de samenwerkingspartners adequaat aan.	50%	(18)	38%	(16)	46%	(13)

Professionals merken op dat er onduidelijkheid is over wie wat doet (rolverdeling) en over waar men elkaar kan vinden, zodat er soms langs elkaar heen gewerkt wordt. De samenwerking tussen de JGT's en de JGZ zou veel beter kunnen. Onderwijsprofessionals maken opmerkingen over de onbekendheid met passend onderwijs en de relatie tussen passend onderwijs en jeugdhulp.

4.2.3 Belangrijkste resultaten nulmeting

Hieronder presenteren we de belangrijkste resultaten van de nulmeting. In samenhang met de informatie uit andere bronnen gebruiken we deze in hoofdstuk 5 om verbeterpunten voor de Alphense jeugdhulp te formuleren.

Vroegtijdige signalering

- Met uitzondering van de kinderopvangcentra en vrijetijdsvoorzieningen beschikken de basisvoorzieningen over voldoende expertise om vroegtijdig te kunnen signaleren en verwijzen zij door naar de JGT's;
- De JGT's beschikken eveneens over voldoende expertise om vroegtijdig te kunnen signaleren, maar zij komen hier door een hoge werkdruk nauwelijks aan toe;
- Vooral JGZ-professionals (jeugdverpleegkundigen en jeugdartsen) vinden het belangrijk dat de samenwerking tussen JGZ en JGT's verbeterd wordt;

Toegang tot eerstelijns hulp

- JGT-professionals zijn positief over de tijdige beschikbaarheid van hulp via JGT's, terwijl andere professionals hier minder vaak positief over oordelen;
- Er wordt aandacht gevraagd voor doelgroepen met een relatief moeizame toegang tot de jeugdhulp: inwoners met een lage sociaaleconomische status, zorgmijdende inwoners en inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond;

Werkwijze JGT's

- De meeste professionals vinden dat de JGT's hulpvragen integraal benaderen, inzetten op de eigen kracht en zelfredzaamheid van cliënten, werken volgens 1 Gezin 1 Plan en korte lijnen hebben met basisvoorzieningen;
- JGT's haken weinig aan bij bestaande initiatieven in de wijk;
- JGT's schakelen volgens een deel van de professionals soms te laat specialistische hulp in;
- Vooral professionals van basisvoorzieningen hebben twijfels over de vraag of de werkwijze van de JGT's ertoe leidt dat problemen op alle leefgebieden worden aangepakt;

Toerusting en organisatie

- JGT-professionals kunnen goed gebruik maken van kennis en expertise binnen de teams;
- Er zijn zorgen over de kennis van lvb-problematiek en over de gedragswetenschappelijke expertise binnen de JGT's;
- Er zijn grote verschillen in de kwaliteit waarmee JGT-professionals hulpvragen verhelderen, ondersteuning leveren en samenwerken met andere professionals;
- JGT-professionals hebben een hoge werkdruk;
- Er zijn soms (te) lange wachttijden, vooral bij jeugd-ggz, dagbesteding en ondersteuning in groepsverband;
- Vooral professionals uit de specialistische hulp vinden dat administratieve lasten onvoldoende ondersteunend zijn aan het leveren van goede jeugdhulp;

Samenwerking

- Er is onvoldoende helderheid in de samenwerkingsafspraken, onder meer als het gaat om zorgcoördinatie;
- De werkwijze 1 Gezin1 Plan is volgens meerdere respondenten onvoldoende geïntegreerd in het werken van professionals uit de specialistische hulp;
- Er is onduidelijkheid over de rol van JGT's als een cliënt is doorverwezen naar specialistische hulp.

4.3 Conclusies

Hoofdvraag 3 Hoe kan de voortgang in de transformatie van het Alphense jeugdzorgbeleid de komende jaren worden gemonitord?

De monitor die in dit onderzoek van de rekenkamercommissie ontwikkeld is om de transformatie in het jeugdstelsel te volgen, bestaat uit twee delen.

A. Monitor gebruik jeugdzorg

Op basis van CBS-gegevens wordt het percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdzorg over de jaren vergeleken met vijf gemeenten die lijken op Alphen aan den Rijn als het gaat om voorspellende factoren voor het gebruik van jeugdzorg.

De nulmeting die we voor dit onderzoek hebben gedaan betreft de jaren 2015 en 2016. In Alphen aan den Rijn is het percentage jeugdigen met (vrijwillige) jeugdhulp en/of een maatregel jeugdbescherming of jeugdreclassering van 2015 naar 2016 gestegen van ruim 13% naar ruim 14%. De stijging is in lijn met de ontwikkeling in heel Nederland en met vier van de vijf vergelijkingsgemeenten. De stijging is te verklaren uit de stijging bij de jeugdhulp uitgevoerd door het JGT. Bij jeugdhulp met verblijf is het percentage stabiel, terwijl het bij jeugdbescherming of jeugdreclassering daalt.

De aandelen jeugdigen die jeugdhulp krijgen, zijn in Alphen relatief hoog bij de jeugdhulp van het JGT en bij jeugdhulp met verblijf. Ook het aandeel jeugdigen met een maatregel jeugdbescherming is in Alphen aan den Rijn relatief hoog.

B. Enquête onder professionals.

Aan professionals (van basisvoorzieningen, JGT's, aanbieders van specialistische hulp en gecertificeerde instellingen) is een vragenlijst voorgelegd die stellingen bevat over de mate waarin de beleidsdoelen van de gemeente worden gerealiseerd. De focus ligt in belangrijke mate, maar niet exclusief, op het functioneren van de gebiedsgerichte teams en hun samenwerking met andere relevante partijen. Zij vormen de spil van de transformatie. De enquête is herhaalbaar.

De resultaten van de nulmeting zijn gebruikt voor het inventariseren van verbeterpunten (hoofdvraag 1) en presenteren we in hoofdstuk 5.

5 | Aandachtspunten in de transformatie van de jeugdhulp

De eerste hoofdvraag van dit onderzoek betreft de stand van zaken in de transformatie van de Alphenense jeugdhulp en het in beeld brengen van mogelijke verbeterpunten. In dit hoofdstuk gaan we in op de mogelijke verbeterpunten. We gaan na wat de risico's, knelpunten, kansen en mogelijke verbeterpunten zijn in de transformatie van de jeugdhulp. Daarbij maken we gebruik van verschillende bronnen: de groepsinterviews met JGT-professionals en klanten (ouders), de resultaten van de nulmeting van de digitale enquête (zie hoofdstuk 4), en een member check: een consultatie van professionals over deze resultaten. De resultaten hebben in hoofdzaak betrekking op de gang van zaken voor de aanbesteding, dat wil zeggen, tot eind 2017. We kijken in dit hoofdstuk vooral naar aandachtspunten, maar ook naar zaken die volgens professionals en klanten goed gaan.

5.1 Kansen en verbeterpunten in de jeugdhulp tot 2017

Werkwijze JGT's algemeen

De meeste professionals zijn van mening dat de JGT's in het algemeen hulpvragen integraal benaderen, inzetten op de eigen kracht van cliënten, werken volgens 1Gezin1Plan, korte lijntjes hebben met basisvoorzieningen en inzetten op het vergroten van de zelfredzaamheid van cliënten. Wel zijn er daarin aanzienlijke verschillen tussen JGT-professionals. Ook constateren de meeste professionals dat de JGT's nog weinig aanhaken bij bestaande initiatieven in de wijk, onder meer als gevolg van de hoge werkdruk.

Laagdrempelige toegang

JGT-professionals zijn er trots op dat zij werken zonder wachtlijsten en zonder indicatie. Ze vinden het JGT laagdrempelig: inwoners kunnen binnenlopen en hun verhaal vertellen. Volgens verschillende professionals zouden de JGT's echter meer outreachend kunnen werken – dat wil zeggen, actiever de doelgroepen opzoeken. Het verruimen van de openingstijden (ook af en toe in de avonduren) zou er mogelijk toe leiden dat meer mensen worden bereikt.

Professionals van andere voorzieningen dan het JGT noemen de toegang naar hulpverlening voor sommige specifieke doelgroepen een knelpunt: gezinnen met een lage sociaaleconomische status, een niet-westerse migratieachtergrond en 'zorgmijdende' (multiprobleem)gezinnen en multiprobleemgezinnen. JGT-professionals vinden het echter lastig om zorgmijdende gezinnen goed in beeld te krijgen en te begeleiden. Een betere samenwerking tussen JGT's en de JGZ zou een oplossing kunnen zijn. Wanneer er vanuit school bijvoorbeeld een mogelijk onveilige situatie wordt gesignaleerd, zou moeten worden bekeken welke rol de JGZ kan spelen.

Een factor in de toegang is de aanmelding bij het JGT via de website, die volgens professionals ingewikkeld en cliëntonvriendelijk is. Dit ondersteunt onze eigen bevinding bij het raadplegen van de website van de gemeente Alphen aan den Rijn.¹⁸

¹⁸ Bij het bestuderen van de website van de gemeente Alphen aan den Rijn eind 2017 bleek dat informatie over jeugdhulp en opvoeding niet gemakkelijk te vinden is:

- Een inwoner kan in het menu op "Meer" klikken en vervolgens op "Onderwijs & jeugd".
- Omdat er vanuit de homepage verder niet verwezen wordt naar jeugdhulp en opvoeding, kan een inwoner bij "Zorg en ondersteuning" gaan zoeken via de "Sociale kaart". Maar: eenmaal in de sociale kaart wordt er ook niet verwezen naar jeugdhulp en opvoeding. De enige redelijke optie is om in het menu bij "Welzijn" op "Ouderschap" te klikken.
- In beide gevallen wordt er al direct verwezen naar het CJG en de JGT's als dé instelling voor vragen op het gebied van jeugdhulp en opvoeding. Dit in tegenstelling tot wat er in de documenten wordt beschreven (piramide); eerst zouden partijen uit de sociale omgeving en het eigen netwerk moeten worden ingezet.

Vroegtijdige signalering

Consultatiebureaus (JGZ) en kinderdagverblijven hebben een belangrijke rol als het gaat om het signaleren van problemen bij jonge kinderen. Voor vragen over opvoed- en opgroeiproblematiek nemen kinderdagverblijven doorgaans contact op met de JGZ. Uit de enquête blijkt dat de meeste professionals vinden dat de meeste basisvoorzieningen voldoende kennis en kunde hebben om vroeg te signaleren, maar dat dat niet geldt voor kinderopvangcentra en vrijetijdsverenigingen. Kinderopvangcentra en JGT's weten elkaar onvoldoende te vinden. Professionals stellen dat met name kinderdagverblijven het lastig vinden om problemen met ouders te bespreken. De JGT's krijgen weinig aanmeldingen van gezinnen voor kinderen jonger dan zes jaar. Verschillende professionals vinden het van belang dat er beter wordt samengewerkt tussen de JGT's en de JGZ; als er meer energie wordt gestoken in hulpverlening aan jonge kinderen, kun je daarmee ergere problemen in de toekomst voorkomen.

Veel JGT-professionals zijn blijkens de enquête van mening dat de relatie met vrijetijdsverenigingen, die een belangrijke rol kunnen spelen in vroegtijdige signalering en doorverwijzing, voor verbetering vatbaar is. Door de hoge werkdruk (zie verderop in dit hoofdstuk) ontbreekt het hen echter aan de ruimte om aan de relatie met deze verenigingen te werken.

Integrale hulp, regie bij cliënten

Het bieden van integrale hulp waarbij de regie bij jeugdigen en ouders ligt, een belangrijk doel van de transformatie van de Alphenese jeugdhulp, is eind 2017 nog bepaald niet vanzelfsprekend. Ouders geven hier verschillende verbeterpunten aan. De punten maken het belang duidelijk van een goede dialoog met cliënten (ouders én jeugdigen), ook na de aanbesteding, om van hun ervaringen te leren.

Allereerst moet er volgens hen beter worden geluisterd naar ouders en dient de expertise van ouders serieus te worden genomen – op basis van hun praktijkervaringen weten sommige ouders welke (vorm en zwaarte van) hulpverlening nodig is. Ouders oordelen verschillend over de betrokkenheid van JGT-professionals bij hun problemen of vragen. Hulpverleners en leerkrachten die met empathie handelen, geduld hebben en goed luisteren, worden door ouders zeer gewaardeerd en zijn nodig om de regie bij ouders te leggen. Verschillende ouders die deelnamen aan het groepsinterview hebben echter het gevoel dat hulpverleners, en met name JGT-professionals, onvoldoende betrokken zijn, in de zin dat zij echt naast het gezin staan. Vooral bij jonge medewerkers die zelf geen ouder zijn, zou het regelmatig ontbreken aan ervaring, mensenkennis en inlevingsvermogen. Ook zou moet er meer aandacht moeten zijn voor jeugdigen met een langdurige zorgvraag, bij wie waarschijnlijk langdurige zorg nodig is. Dit betekent dat professionals minder nadruk moeten leggen op het formuleren en behalen van doelen – en het daaraan hangen van geldbedragen – en meer moeten kijken naar het geheel en wat werkt bij een kind. Volgens JGT-professionals moet er, bij het opstellen en bewaken van veiligheidsplannen, (meer) aandacht zijn voor (het gedrag van) de ouder.

Het uitgangspunt 'regie bij cliënten' werkt volgens sommige professionals belemmerend voor specifieke doelgroepen: gezinnen met een lage sociaaleconomische status, een niet-westerse migratieachtergrond, 'zorgmijdende' (multiprobleem)gezinnen. Het kan voor deze gezinnen lastig of ongewoon zijn om zelf een hulpvraag te formuleren. Ook komt het voor dat zij dit niet willen – wat wél een uitgangspunt is in de jeugdhulp. Dat kan ertoe leiden dat door andere professionals gewenste ondersteuning niet van de grond komt.

Daarnaast moeten hulpverleners volgens ouders meer systeemgericht (gericht op het hele gezin) en niet kindgericht werken. Hulpverleners zouden beter moeten luisteren naar de verschillende ‘verhalen’ binnen een gezin over de situatie. De rond een gezin samenwerkende organisaties zouden beter moeten samenwerken en gebruik maken van elkaars inbreng en expertise over een casus. Ook professionals noemen dit als verbeterpunt. In de praktijk kan dit volgens hen lastig zijn, zeker wanneer er door gedrag van de ouders sprake is van een onveilige (gezins)situatie en de ouders dit niet willen of kunnen toegeven. Verschillende professionals geven aan dat in die gevallen de JGZ een bemiddelende rol kan spelen, omdat ouders negatieve associaties kunnen hebben bij jeugdzorg. Volgens JGT-professionals moet er, bij het opstellen en bewaken van veiligheidsplannen, (meer) aandacht zijn voor (het gedrag van) de ouder.

Snelle ondersteuning, dichtbij en laagdrempelig

JGT-hulp is niet altijd snel beschikbaar. Een aanzienlijk deel van de aan de enquête deelnemende professionals vindt dit. Ook verschillende ouders geven aan dat er veel tijd overeen kan gaan voordat een hulpvraag wordt opgepakt en er passende hulp komt, ondanks het uiten van hun zorgen dat bij gemeenten en andere instanties.

In lijn hiermee merken sommige professionals op dat specialistische hulp (soms) te laat wordt ingezet. In de *member checks* komt baar voren dat de JGT's de opdracht hadden om casussen zo veel mogelijk zelf op te pakken. De hoge werkdruk maakt dit echter zeer lastig. Bovendien leidt het ertoe dat passende hulp te laat wordt ingezet, waardoor problematiek mogelijk escaleert en eventueel tot onveilige situaties leidt. Het te laat inzetten van specialistische hulp wordt in de hand gewerkt door (te) lange wachttijden, vooral bij ggz, dagbesteding en ondersteuning in groepsverband. JGT-professionals zouden bij dreigende onveilige situaties graag zien dat Jeugdbescherming of Veilig Thuis tijdelijk inspringt ter overbrugging. Ouders zijn in de groepsinterviews erg kritisch over het beleid om het JGT zoveel mogelijk zelf te laten doen. Uit hun ervaringen blijkt dat professionals hebben geprobeerd om zo licht mogelijke hulp in te zetten in situaties waar dat volgens hen onverantwoord was en waar zwaardere hulp nodig was. Ze hebben het gevoel hard te moeten knokken voordat er specialistische hulp wordt ingezet.

Werkdruk bij JGT's

Ouders en professionals vinden in het algemeen dat hulpverleners en in het bijzonder JGT-professionals, hard werken en betrokken zijn. Tegelijkertijd is de werkdruk met name onder JGT-professionals erg hoog. JGT-professionals hebben veel verschillende taken: hulpverlening, aandachtfunctionaris voor bepaalde samenwerkingspartners, consultatietaak, taken in het kader van zelfsturing JGT's en indicatiestelling. Tegelijkertijd hebben ze te maken met een hoge werkdruk en met (gemiddeld) toenemende complexiteit van problematieken. Volgens de professionals zijn de teams te klein om de taken goed te kunnen uitvoeren en om te doen wat nodig is. Mede daardoor is er onder JGT-professionals sprake van veel uitval en langdurige ziekte en is het verloop groot.¹⁹

De werkdruk zorgt volgens professionals voor een aantal knelpunten. Door het grote verloop komen gezinnen met steeds verschillende JGT-professionals in aanraking, waardoor steeds opnieuw een vertrouwensrelatie opgebouwd moet worden. Dit kan lastig zijn en kost tijd kosten. Volgens ouders werkt het vaak overdragen van een dossier belemmerend voor geven van passende zorg. Ook leidde het

¹⁹ In de *member checks* komt naar voren dat er na de aanbesteding zeven JGT-professionals zijn bijgekomen, en dat de verschillende taken van de JGT's zijn opgedeeld. Desalniettemin stellen de professionals dat dit de hoge en zware werkdruk binnen de JGT's (vooralsnog) niet heeft opgelost.

verloop van professionals er in sommige JGT's toe dat bepaalde expertises ontbrak. De hoge werkdruk zorgt er daarnaast voor dat JGT-professionals niet toekomen aan preventie en vroegtijdige signalering en het opbouwen van relaties met basisvoorzieningen. Ook het hoge verloop werkt op dit punt belemmerend.

Het grote verloop zou volgens JGT-professionals overigens ook te maken hebben met de verschillende salarisschalen die moederorganisaties van JGT-professionals hanteren. Dit kan een reden zijn om uit het JGT te vertrekken. Zij bevelen aan om de salarissen voor de functie van JGT-professional gelijk te trekken binnen GO! voor jeugd.

1Gezin1Plan, zorgcoördinatie

Het werken volgens 1Gezin1Plan is niet vanzelfsprekend, zo blijkt uit verschillende bronnen. Als er gewerkt wordt met 1Gezin1Plan, zijn afspraken over zorgcoördinatie niet altijd helder.

De JGT's werken in principe 'ontschot'. In de samenwerking met instellingen voor specialistische hulp merken JGT-professionals echter dat bij deze instellingen nog volgens de 'oude' kaders en structuren wordt gewerkt. Hulpverleners van deze instellingen zijn bijvoorbeeld gebonden aan een vast aantal afspraken of sessies met een cliënt. Zij hebben niet de (financiële) ruimte om deel te nemen aan gezamenlijke overleggen in het kader van 1Gezin1Plan. Verder stellen sommige professionals voor om medewerkers buiten de JGT's – inclusief de basisvoorzieningen - te trainen om met de werkwijze 1Gezin1Plan te werken.

Afspraken over rollen en verantwoordelijkheden wanneer een cliënt wordt doorverwezen naar een instelling voor specialistische hulp, zijn vaak onduidelijk. Onder professionals van instellingen voor specialistische hulp is de verwachting (geweest) dat JGT-professionals de zorgcoördinatie op zich nemen, inclusief dossiervorming en het organiseren van gezamenlijke overleggen met alle betrokken partijen, en ook als zij maar kort bij een casus betrokken zijn geweest. Sommige JGT-professionals trekken zich echter terug wanneer een cliënt wordt doorverwezen. Dit is niet conform het beleidsdoel dat specialistische hulp een toevoeging en geen doorverwijzing is.

Specifiek bij onveilige situaties vormen afspraken over rollen en verantwoordelijkheden een aandachtspunt. Volgens JGT-professionals worden taken rondom veiligheid in de praktijk vaak bij hen belegd. Het komt voor dat wanneer er een melding bij Veilig Thuis wordt gedaan, Veilig Thuis de casus teruglegt bij het JGT. De JGT-professionals vinden dit lastig, omdat ze het gevoel hebben onvoldoende toegerust te zijn voor taken rondom veiligheid en omdat ze beperkt ruimte hebben om binnen het gedwongen kader te opereren.

Samenwerking tussen organisaties

Ten aanzien van de samenwerking tussen organisaties is een aantal andere punten naar voren gekomen:

- Verschillen tussen organisaties – inclusief scholen – en tussen individuen in de wijze van dossiervorming;
- Per JGT hebben organisaties verschillende (typen) afspraken, als gevolg van de verschillende werkwijzen van JGT's. Dit kan voor verwarring kan zorgen;
- Dit geldt ook voor afspraken met partijen in andere gemeenten – bijvoorbeeld wanneer een leerling in Alphen aan den Rijn naar school gaat maar in een andere gemeente woont.

JGT-professionals hopen dat er met GO! voor jeugd meer ontschotting en betere samenwerking komt tussen de (moeder)organisaties en de JGT's.

Verschillen tussen JGT- professionals

Volgens ouders en professionals verschilt de mate waarin JGT-professionals de hulpvraag verhelderen, passende hulp vinden, integraal werken en samenwerken met betrokken partijen, sterk per individu. Eén professional legt uit dat sommigen 'in hart en nieren JGT'er' zijn, terwijl anderen zich liever met hun eigen specialisme bezig houden. Binnen de werkwijze bij GO! voor jeugd voelen sommige JGT-professionals zich gekort in hun krachten, omdat onder andere de screening – het vinden van passende hulp – niet meer binnen hun takenpakket vallen.

Randvoorwaarde: huisvesting JGT's

De JGT-professionals noemen een geschikte locatie van JGT's als belangrijke randvoorwaarde. Uit gesprekken kwam naar voren dat er voor twee wijken op één locatie wordt gewerkt – dat is niet ideaal. Daarnaast wordt gepleit voor huisvesting of aanwezigheid van de JGT's op zogenaamde vindplaatsen - plekken waar ook andere voorzieningen voor kinderen en opvoeders zitten.

5.2 Aandachtspunten na aanbesteding

In de groepsinterviews en member checks zijn verschillende opmerkingen gemaakt over de (situatie na) de aanbesteding. We lichten ze hieronder kort toe.

Ruimte voor professionals

JGT-professionals hebben zorg dat binnen GO! voor jeugd de JGT's te veel van bovenaf worden aangestuurd, waardoor onder meer het wijkgericht werken in het gedrang zou komen.

Administratieve lasten

Vooral JGT-professionals zijn huiverig voor de nieuwe administratieve taken. Volgens hen worden om gegevens gevraagd die onnodig zijn voor het leveren van goede jeugdhulp maar wel extra lasten met zich meebrengen.

Zorgcontinuïteit

Zowel ouders als JGT-professionals maken zich zorgen over de zorgcontinuïteit in de transitieperiode na de aanbesteding. Als gevolg van de aanbesteding zijn verschillende hulpverleners, waaronder ggz-professionals, vertrokken. Ouders maken zich zorgen over het gebrek aan ggz-professionals. Professionals maken zich zorgen over het in het consortium ontbreken van een instelling die ggz-expertise combineert met kennis van lvb-problematiek en -hulp.

Voortbouwen op dat wat al staat

JGT-professionals vinden het belangrijk dat er ook na de aanbesteding wordt voortgebouwd op de kennis en ervaring van de afgelopen jaren.

Lange-termijn ontwikkeling

Uit de member check blijkt dat (moeder)organisaties binnen GO! voor jeugd op de achtergrond hard hebben gewerkt om de zorg in de gemeente opnieuw te organiseren en de werkwijzen en cliëntsysteem op elkaar af te stemmen. Professionals geven aan dat het veel vraagt van (moeder)organisaties en een lange adem vergt. Ze zijn bezorgd dat de gemeente zich over 3 à 4 jaar over een nieuwe aanbesteding zal buigen; volgens de professionals zijn de (moeder)organisaties dan pas net begonnen, en moeten ze alweer nadenken over mogelijke veranderingen.

Inzet van de screener

Binnen GO! voor jeugd wordt gewerkt met een nieuw instrument voor het bepalen van en doorverwijzen naar specialistische hulp: de zogeheten screener. Op deze manier zou er overzicht blijven op het gebruik van de verschillende vormen van specialistische jeugdhulp. In de gesprekken bleek er veel verwarring te zijn over de precieze rol en verantwoordelijkheid van de screener. Het is met name de vraag hoe die rol zich verhoudt tot de bepaling in de Jeugdwet dat artsen zelfstandig mogen verwijzen naar specialistische jeugdhulp.

5.3 *Samengevat: mogelijke verbeterpunten*

Hieronder presenteren we de tien belangrijkste verbeterpunten en lichten ze kort toe.

Maak de toegang laagdrempeliger

Verbeter de digitale toegang tot de wijkgerichte teams van *Go voor jeugd!* en bekijk of de fysieke toegang verruimd kan worden. Besteed specifiek aandacht aan de toegang voor en het bereik van gezinnen met een lage sociaaleconomische status, gezinnen met een niet-westerse migratieachtergrond²⁰ en 'zorgmijdende' (multiprobleem)gezinnen. Bekijk de mogelijke rol die de JGZ daarin kan spelen.

Versterk de vroegtijdige signalering

Zorg dat de professionals van de wijkgerichte teams van *Go voor jeugd!* meer outreachend (dat wil zeggen, actief de doelgroep opzoeken) en meer op vindplaatsen kunnen werken. Versterk de relatie tussen deze teams enerzijds en consultatiebureaus, kinderdagverblijven en vrijetijdsverenigingen anderzijds.

Versterk het werken met de regie van cliënten als uitgangspunt

Het zoveel mogelijk beleggen van de regie over de ondersteuning bij cliënten vraagt van professionals de attitude om de inbreng van cliënten serieus te nemen en de eigen doelen of ideeën daaraan ondergeschikt te maken. Professionals werken niet allen vanuit deze attitude. Bedenk ook wat dit uitgangspunt betekent voor het werken met cliënten die minder mondig of anderszins minder vaardig zijn.

Faciliteer en stimuleer systeemgericht werken

Ook professionals die gewend zijn vooral kindgericht te werken, dienen te worden meegenomen in (het belang van) systeemgericht werken. Dat is een noodzakelijke voorwaarde voor het kunnen werken volgens het uitgangspunt 1Gezin1Plan.

²⁰ Zie bijvoorbeeld de handreiking *Wijkteams voor alle groepen effectief. Een diversiteitskader met praktische tips* van het Kennisplatform Integratie & Samenleving (www.kis.nl).

Creëer helderheid over zorgcoördinatie

Het is niet duidelijk welke partij wanneer verantwoordelijk is voor de zorgcoördinatie rond een gezin. De duidelijkheid hierover bij alle in de ondersteuning betrokken partijen is evenzeer een belangrijke voorwaarde voor het werken volgens het uitgangspunt 1 Gezin1 Plan.

Stimuleer tijdige opschaling en zorg dat het mogelijk is

Vermijd dat eerstelijnsprofessionals louter uit kostenoverwegingen afzien van het opschalen naar specialistische hulp. Niet tijdig opschalen kan leiden tot escalatie van problematiek met schadelijke gevolgen voor kinderen en gezinnen en met uiteindelijk ook hogere kosten voor de gemeente. Tijdige opschaling dient niet belemmerd te worden door het ontbreken van passende mogelijkheden voor doorverwijzing.

Pak handelingsverlegenheid bij onveiligheid aan

Professionals van JGT's ervoeren handelingsverlegenheid in situaties waarin de veiligheid van kinderen in het geding is. Ook dit kan leiden tot escalatie van problematiek. Ga met professionals van de wijkgerichte teams van *Go voor jeugd!* het gesprek aan over wat nodig is om dergelijke escalatie te voorkomen.

Werkdruk bij wijkgerichte teams Go voor jeugd!

Monitor de werkdruk van professionals van de wijkgerichte teams van *Go voor jeugd!* in de nieuwe situatie. De realisatie van een aantal belangrijke beleidsdoelen hangt af van de mate waarin deze professionals de hen toebedachte taken kunnen uitvoeren. Grote werkdruk kan verschillende ongewenste neveneffecten hebben, zoals discontinuïteit in ondersteuning van gezinnen en uitval en hoog verloop, hetgeen de werkdruk verder doet toenemen.

Inzet van de screener

Creëer helderheid over de exacte rol en verantwoordelijkheid van de screener, ook richting wettelijke verwijzers als jeugd- en huisartsen.

Dialoog met cliënten

Zorg dat een dialoog met cliënten ontstaat, eventueel aanvullend aan (kwantitatieve) tevredenheids- of ervaringsonderzoeken. Ervaringen en opvattingen van cliënten kunnen heel goed bijdragen aan inzichten in de realisatie van transformatiedoelen en daarnaast (gewenste of ongewenste) neveneffecten voor het voetlicht brengen.

Bijlage 1 Analyse kader

1. Maatschappelijke en beleidsdoelen	Normen	
a. Welke maatschappelijke en beleidsdoelen streeft de gemeente Alphen aan den Rijn na in haar jeugdhulpbeleid?	1. De maatschappelijke doelen van het Alphenese jeugdhulpbeleid zijn concreet en meetbaar geformuleerd. 2. De verantwoordingsinformatie van de gemeente geeft voldoende heldere informatie over de mate waarin maatschappelijke en beleidsdoelen worden bereikt.	Maatsch doel Maatsch doel
b. In welke mate worden de beleids- (transformatie)doelen gerealiseerd?		Verwijst naar beleidsdoel:
a. Vroegtijdige signalering opvoed- en opgroeiproblematiek / onveiligheid	1. Er wordt vindplaatsgericht gewerkt: JGT-professionals zijn aanwezig/bereikbaar op plaatsen waar veel ouders en jeugdigen komen. 2. JGT-professionals hebben goede relaties met basisvoorzieningen, zodat daar werkzame professionals signalen snel kunnen melden. 3. Basisvoorzieningen en JGT-professionals zijn voldoende toegerust om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren 4. Basisvoorzieningen en JGT-professionals zijn voldoende toegerust om onveiligheid te signaleren	1 1 1 2
b. Heldere, laagdrempelige toegang tot eerstelijns jeugdhulp, snel en dichtbij toegankelijk (inclusief informatie en advies)	1. De toegangsfunctie wordt door cliënten als laagdrempelig ervaren. 2. De I&A-functie wordt door cliënten als laagdrempelig ervaren en daadwerkelijk gevonden 3. Cliënten ervaren worden in de toegangsfunctie snel geholpen	3 3 3
c. Integrale vraagverheldering	1. De vraagverheldering door de JGT's is integraal: er is aandacht voor alle leefdomeinen	5

d. Vraaggerichte, integrale ondersteuning bij opvoed- en opgroei-problematiek, in het vrijwillige kader indien mogelijk	1. Hulp en ondersteuning worden dichtbij jongeren en gezinnen georganiseerd. 2. Eén hulpverlener onderhoudt de contacten met het gezin. Ook als gespecialiseerde zorg nodig is. 3. Er zijn korte lijnen en een goede samenwerking met professionals buiten het team, zoals politie, Veilig Thuis, schuldhulpverlening, onderwijs en huisartsen. 4. Er wordt gewerkt met de werkwijze 1G1P. 5. JGT-professionals zijn toegerust om cliënten te motiveren tot vrijwillige hulp 6. Jeugdigen en gezinnen hebben zoveel mogelijk zelf de regie 7. Cliënten hebben keuzevrijheid in hulpvormen die aansluiten bij hun voorkeuren 8. Ondersteuning is samenhangend en beschikbaar zo lang als nodig, ook bij overgang naar andere wettelijke / juridische kaders 9. Er zijn niet of nauwelijks wachttijden voor specialistische hulp	3 9, 15 19 9, 10, 19 4 8 13 17, 16 3
e. Inzet op de eigen kracht van jeugdigen/gezinnen en hun netwerk, met regie voor gezinnen	1. Er wordt samen met het gezin naar de beste oplossing gezocht: waar liggen de krachten van de gezinsleden, wat willen zij, wat kunnen zij en welk probleem moet volgens hen het eerst worden aangepakt. 2. Waar mogelijk en nodig wordt sociale steun rond gezinnen door het informele sociale netwerk georganiseerd; gezin en netwerk samen afspraken laten maken.	6,7 6,7
f. Versterking beschermende opvoed- en opgroeifactoren (Preventie / versterken sociale basis)	1. JGT-professionals leveren een bijdrage aan de versterking van basisvoorzieningen, zoals scholen, opvang en vrijetijdsverenigingen. 2. Waar mogelijk en nodig organiseren JGT-professionals collectieve steun in de wijk.	18 18

g. Terugdringing gebruik specialistische jeugdhulp	1. Er zijn goede afspraken tussen Jeugd- en gezinsteams en tweede lijn over afschaling. 2. Het gebruik van niet vrij toegankelijke jeugdhulp neemt in 2017 af ten opzichte van eerdere jaren.	uitgangspunt uitgangspunt
h. Hulpverleners hebben professionele handelingsruimte, werken met bewezen effectieve interventies	1. Professionals ervaren voldoende professionele handelingsruimte 2. Professionals werken met bewezen effectieve interventies 3. De administratieve belasting van professionals is ondersteunend aan hun werk	11 12 11
c. Wat zijn risico's, bedreigingen, knelpunten en kansen voor de transformatie in de huidige werkwijze in de Alphenese jeugdzorg? Wat zijn lessen die in de verdere inrichting en uitrusting van het stelsel dienen te worden meegenomen? (NB bij de beantwoording van deze vraag worden de criteria uit dit kader onder 1B genomen. Ook hierin kunnen 'risico's, bedreigingen, knelpunten en kansen voor de transformatie' zitten)	1. De jeugd- en gezinsteams beschikken over voldoende capaciteit om de hen toebedeelde taken te vervullen. 2. De jeugd- en gezinsteams beschikken over voldoende professionaliteit om de hen toebedeelde taken te vervullen. 3. De jeugd- en gezinsteams worden voldoende gefaciliteerd om de hen toebedeelde taken te vervullen. 4. De gekozen organisatiewijze maakt een vraaggerichte, integrale ondersteuning bij opvoed- en opgroei-problematiek mogelijk, waarbij ingezet wordt op de eigen kracht van jeugdigen/gezinnen en hun netwerk. 5. Deze organisatiewijze biedt voldoende gelegenheid voor het versterken van de <i>pedagogische civil society</i>. 6. Er zijn heldere afspraken met samenwerkingspartners/aanbieders over hun taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden in de ondersteuning aan jongeren en gezinnen. 7. De partners beoordelen de samenwerking met de Jeugd- en gezinsteam als effectief en doelmatig. 8. De gemeente faciliteert de samenwerking tussen de verschillende partijen en stuurt deze waar nodig aan.	

2. Aanbesteding		Normen
A. Welke inhoudelijke keuzes en richtlijnen zijn voorgelegd aan de contractant in de aanbestedingsprocedure? Met andere woorden: welke inhoudelijke kaders, randvoorwaarden, doelstellingen en te behalen maatschappelijke effecten worden aan de contractant meegegeven?	Geen norm. Vraag is beschrijvend.	
B. Wat is de kwaliteit van deze kaders, randvoorwaarden, doelstellingen en maatschappelijke effecten?	1. Het aanbestedingskader is in overeenstemming met het door de gemeente vastgestelde beleid gericht op transformatie van de jeugdhulp. 2. Het aanbestedingskader is in overeenstemming met het door de gemeente vastgestelde kwaliteitsbeleid jeugdhulp. 3. De aanbesteding brengt de continuïteit van zorg niet in gevaar.	
C. Op welke wijze stuurt de gemeente op kwaliteit in de uitvoering van het jeugdhulpbeleid?	1. De gemeente heeft een visie op kwaliteitsbewaking in de jeugdhulp die is vertaald in de aanbestedingsprocedure 2. Het kwaliteitsbeleid is ondersteunend aan en versterkt de beleidsdoelen jeugdhulp. 3. De gemeente heeft een werkwijze ontwikkeld waarmee actief toegezien kan worden op de uitvoering van het kwaliteitsbeleid.	
3. Monitoring		Normen
A. Hoe kan de realisatie van beleidsdoelen en maatschappelijke resultaten in de Alphenese jeugdzorg worden gemeten met instrumenten die in principe repliceerbaar zijn?	1. Meetinstrumenten maken de stand van zaken op maatschappelijke en beleidsdoelen inzichtelijk. 2. Meetinstrumenten zijn repliceerbaar en maken het mogelijk tussen jaren te vergelijken.	
B. Wat is de stand van zaken in de realisatie van deze beleidsdoelen en maatschappelijke resultaten eind 2017 op basis van deze repliceerbare meetinstrumenten (nulmeting)?	Geen norm. Criteria zijn opgenomen onder deel 1A en 1B van dit analysekader	

Bijlage 2 Opzet van het onderzoek

Het Plan van Aanpak kent de volgende fasen en onderdelen:

Fase 1: voorbereiding en verkenning

Documentstudie

In overleg met de gemeente hebben we bepaald welke documenten relevant zijn voor het onderzoek. Bijlage 3 bevat een overzicht van de geraadpleegde documenten. De documentstudie biedt inzichten in het Alphenense beleid rond jeugdhulp.

Interview met wethouder en ambtenaren

In deze interviews stond het beleid van de gemeente Alphen aan den Rijn centraal. Wat zijn de uitgangspunten achter het beleid (visie)? Welke organisatorische keuzes heeft de gemeente gemaakt in het kader van de jeugdzorg? Welke inhoudelijke keuzes en richtlijnen zijn voorgelegd aan de contractanten in de aanbestedingsprocedure?

Vaststelling analysekader

Op basis van de vraagstelling van het onderzoek, de documentstudie en de interviews met wethouder en ambtenaren is een analysekader voor het onderzoek opgesteld. Dit analysekader richt zich in hoofdzaak op hoofdvraag 1 (stand van zaken transformatie en mogelijke verbeterpunten).

Ontwikkelen onderzoeksinstrumenten

Concreet gaat het om gespreksleidraden voor de verschillende groepsinterviews en digitale enquêtes voor professionals (zie fase 2).

Fase 2: Veldwerk en verdieping

Groepsinterview Jeugd- en Gezinsteams

In het bijzonder ging dit interview over het huidige functioneren van de teams in het licht van de transitie en transformatie van de jeugdzorg. We vroegen naar zaken als de huidige werkwijze van gebiedsgerichte jeugd- en gezinsteams, taakopvattingen en samenwerking met maatschappelijke partners en instellingen. Ook gingen we in op de randvoorwaarden voor effectieve jeugdzorg, zoals capaciteit, budgettering, registratie, huisvesting, etc. Bovendien gingen we in op de mate waarin de teams erin slagen volgens de uitgangspunten van de transformatie te werken. Tot slot zijn we ingegaan op de aanbesteding en de te verwachte gevolgen daarvan. Aan het groepsinterview namen één JGT-coach en vijf uitvoerende JGT-professionals uit verschillende gebiedsteams deel.

Digitale enquête professionals: 'nulmeting'

Alle professionals van de gebiedsgerichte jeugd- en gezinsteams en een selectie van hun professionele samenwerkingspartners, zowel van basisvoorzieningen, aanbieders van specialistische hulp en gecertificeerde instellingen, zijn uitgenodigd om deel te nemen aan een digitale enquête om hun zienswijze op de stand van zaken van de transitie en transformatie eind 2017 te peilen. Bijlage 5 bevat een overzicht van geselecteerde samenwerkingspartners.

Groepsinterviews met cliënten

We beoogden twee groepsinterviews te houden met inwoners die ervaring hebben met jeugdzorg in de gemeente Alphen aan den Rijn. Deelnemers zijn geworven door een wervingsflyer. In afstemming met Zorgbelang Zuid-Holland is deze flyer verspreid onder hun netwerk van cliëntenraden jeugdzorg en individuele belangenbehartigers jeugdzorg. Ook is aan de JGT-professionals die deelnamen aan het groepsgesprek voor professionals, gevraagd om hun cliënten hiervoor uit te nodigen en de flyer te verspreiden. Uiteindelijk hebben we één groepsinterview met zeven deelnemers gerealiseerd. Het tweede beoogde groepsinterview was feitelijk een individueel interview.

Groepsgesprekken met professionals: member check

Op basis van de resultaten van de digitale enquête hebben we twee zogenaamde *member checks* gedaan. Hieraan namen in totaal tien professionals uit de jeugd- en gezinsteams en samenwerkingspartners van deze teams deel. Doel van de *member checks* was om na te gaan in hoeverre de resultaten van de enquête herkenbaar zijn, wat volgens hen de belangrijkste resultaten zijn, en welke aanbevelingen zij op basis van de enquêteresultaten hebben om de effectiviteit van de jeugdzorg in Alphen aan den Rijn mogelijk te vergroten.

Monitor CBS-gegevens gebruik jeugdzorg

Om inzicht te krijgen in het gebruik van jeugdzorg in Alphen aan den Rijn, hebben we het gebruik van jeugdhulp in Alphen aan de Rijn over de jaren 2015 en 2016 vergeleken met vijf gemeenten. Deze zijn wat betreft een aantal belangrijke voorspellers van het gebruik van jeugdhulp vergelijkbaar met Alphen aan den Rijn. Hiervoor gebruikten we gegevens van het CBS. We maken een onderscheid naar (vrijwillige) jeugdhulp met en zonder verblijf en jeugdzorg in het gedwongen kader (jeugdbescherming- en reclassering). Bij jeugdhulp zonder verblijf maken we nader onderscheid naar de jeugdhulp door jeugd- en gezinsteams.

Bijlage 3 Geraadpleegde documenten

Alphen aan den Rijn:

- Beleidsplan Beter voor Elkaar 2014-2018
- Tussentijdse evaluatie Beter voor Elkaar 2015-2016
- Gegevens jeugdhulp gemeente Alphen aan den Rijn 2015-2016
- Sociale kaart gemeente Alphen aan den Rijn
- Programmabegroting 2016-2019
- Programmabegroting 2017-2020
- Jaarstukken 2016
- Najaarsrapportage 2016
- Voorjaarsrapportage 2017
- Voorbereiding Beter voor Elkaar 2017
- Aanbestedingsdocument Jeugdhulp 2018-2021

Holland Rijnland / Hollands Midden:

- Regionaal Beleidsplan Transitie Jeugdzorg Holland Rijnland “Hart voor de Jeugd”
- Kwartaalrapportages jeugdhulp Holland Rijnland 2016 (kwartaal 1 en 3)
- Richtlijn 1 Gezin1Plan/1 Huishouden1Plan RDOG Hollands Midden 2017

Bijlage 4 Selectie van vergelijkbare gemeenten gebruik jeugdhulp

Voor de monitor hebben vijf gemeenten geselecteerd waarmee we Alphen aan den Rijn kunnen vergelijken in het gebruik van jeugdhulp. We hebben gezocht naar gemeenten die wat betreft voorspellende factoren voor het gebruik van jeugdhulp zoveel mogelijk op Alphen aan den Rijn lijken. Voor de selectie hebben we de onderzoeken van het SCP en Cebeon ter onderbouwing van het 'Verdeelmodel Jeugdzorg' als uitgangspunt genomen. In deze studies zijn 10 factoren aangewezen die van invloed zijn op het jeugdzorggebruik in gemeenten. Het gaat om:

1. aandeel jeugdigen in gezinnen met armoederisico (met inkomen tot 120% van het sociaal minimum) maal het aantal jeugdigen
2. aantal leerlingen in het basisonderwijs met een gewicht 0.3 of 1.2 (ouders met lage opleiding)
3. gemiddeld gestandaardiseerd inkomen van huishoudens
4. gemiddeld gestandaardiseerd inkomen van huishoudens met kinderen
5. aandeel ouders met langdurig psychisch medicijngebruik boven een drempel maal het aantal jeugdigen (gebaseerd op medicijngebruik in alle psychische farmaceutische kostengroepen voor zover meer dan 180 dagdoses per jaar)
6. aantal eenouderhuishoudens
7. aantal eenouderhuishoudens met twee of meer kinderen
8. totaal aantal uitkeringsontvangers minus aantal bijstandsontvangers (per saldo voornamelijk arbeidsongeschikten)
9. aantal gezinnen (met kinderen) die bijstand ontvangen (uitkering op grond van de Wet werk en bijstand)
10. aantal eenouderhuishoudens dat bijstand ontvangt (uitkering op grond van de Wet werk en bijstand)

Daarnaast is in een eerder onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut²¹ naar voren gekomen dat toevoeging van indicatoren m.b.t. de aandelen 0-18 jarigen van niet-westerse afkomst tot een betere verklaring leidt voor het jeugdzorggebruik in gemeenten. Daarom hebben we óók naar deze indicatoren gekeken. Aan alle indicatoren in het model dat wij gebruiken, is een gewicht toegekend (afhankelijk van de voorspellende kracht per indicator).

Voor alle gemeenten in Nederland is de score op 'jeugdzorggebruik' berekend door voor elke indicator de gemeentelijke score te vermenigvuldigen met het gewicht dat bij de indicator hoort, en de uitkomsten voor alle indicatoren bij elkaar op te tellen.²² Op basis van de totaalscores hebben we de gemeenten met een inwonertal tussen 75.000 en 150.000 inwoners geselecteerd die het dichtst de totaalscore van Alphen aan den Rijn benaderen. Zo zijn we gekomen tot de volgende benchmarkgemeenten: Amersfoort, Dordrecht, Ede, Leiden, Zaanstad. We vergelijken Alphen aan den Rijn dus met deze vijf gemeenten in het gebruik van jeugdhulp, evenals met het Nederlands gemiddelde.

²¹ Gilsing, R. (2016), *Gebruik getoetst: Zicht op zorg en ondersteuning van de Roermondse jeugd*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

²² We hebben de gemeentelijke berekeningen noodgedwongen op basis van cijfers voor 2012 uitgevoerd, omdat we niet over meer actuele cijfers beschikken. We denken niet dat dit heel veel invloed zal hebben op de verschillen tussen gemeenten.

Bijlage 5 Digitale enquête professionals: opzet en verloop veldwerk

De enquête wordt digitaal uitgezet en bestaat hoofdzakelijk uit stellingen. Respondenten kunnen op basis van een vierpuntsschaal aangeven in hoeverre zij het eens/oneens zijn met de stelling. Per thema kunnen zij bij een open vraag toelichtingen geven of opmerkingen maken. Niet alle vragen worden aan alle groepen voorgelegd, omdat sommige onderwerpen voor sommige groepen minder relevant zijn. Zie het overzicht in Bijlage 7.

Tabel B5.1 bevat een overzicht van de instellingen/beroepsgroepen die in de enquête zijn betrokken.

Tabel B5.1 Overzicht betrokken instellingen/beroepsgroepen nulmeting

Basisvoorzieningen
SWV Primair Onderwijs
SWV Voortgezet Onderwijs
Huisartsen
JGZ
Junis Kinderopvang (onderdeel van BOOST)
Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland (STJJMH) (onderdeel van BOOST)
JGT's
Specialistische hulp
Cardea
Prodeba
Horizon
Iipse de Bruggen
GGZ Rivierduinen
Stek Jeugdhulp
Jeugdformaat
Samenwerkende Psychologen Alphen aan den Rijn (SPA)
Jeugdbescherming West
Veilig Thuis
WSG

Met deze instellingen/beroepsgroepen is in november contact gezocht, met de vraag of ze mee wilden werken aan het uitzetten van de enquête. Er is gekozen voor het getrapt uitzetten van de enquête. Binnen elke instelling/beroepsgroep zochten we een contactpersoon die de enquête met een begeleidende mail uit te zetten onder professionals van de betreffende instelling/beroepsgroep die werkzaam waren/zijn in Alphen aan den Rijn. Uiteindelijk is het met een aantal instellingen en een beroepsgroep niet gelukt om tijdig contact te krijgen, ook niet na extra inspanningen van de Rekenkamercommissie daartoe. Met één instelling is contact geweest, waarbij deze zich aanvankelijk bereid toonde om mee te werken, maar later de medewerking introk uit onbegrip over de timing van het onderzoek. Bij alle andere instellingen/beroepsgroepen is een contactpersoon bereid gevonden om de enquête door te zetten.

Begin januari 2018 is deze contactpersonen verzocht om een mail met daarin een link naar de enquête door te zetten naar de relevante professionals. In de mail werd het doel van de enquête uiteengezet en werd de professionals verzocht om hun antwoorden zoveel als mogelijk te baseren op de situatie in Alphen aan den Rijn in het laatste kwartaal van 2017. Daarnaast deden we professionals het expliciete verzoek om zich bij het invullen van de enquête zo min mogelijk te laten leiden door de specifieke gebeurtenissen rondom de aanbesteding. De professionals hadden aanvankelijk tot 23 januari om de enquête in te vullen. Omdat de respons achterbleef, is in die week opnieuw contact gezocht met alle contactpersonen met het verzoek om een rappelmail te verspreiden onder professionals. Deadline voor invullen was 5 februari. Na 5 februari bleef de respons onder de JGT's achter en is in overleg met de Rekenkamercommissie en met inzet van de gemeente nogmaals een rappel onder deze professionals uitgegaan, met 20 februari als deadline voor invullen van de enquête.

Een nadeel van het getrapte uitzetten van de enquête is dat de respons niet gecontroleerd is: we hadden geen zicht op het aantal professionals bij wie de lijst werd uitgezet. We hebben achteraf pogen te achterhalen onder hoeveel professionals de mail met de link naar de enquête is uitgezet door de contactpersonen. In de tabel hieronder is de respons opgenomen, waarbij alleen de respondenten zijn meegenomen die tenminste een deel van de inhoudelijke vragen over de transformatie hebben beantwoord. In totaal hebben 93 professionals meegedaan: 43 van basisvoorzieningen, 22 van JGT's en 28 van aanbieders specialistische hulp / gecertificeerde instellingen.

Tabel B5.2 Respons digitale enquête nulmeting

Basisvoorzieningen	respons	responspercentage
PO / VO / SWV	13	76
Kinderopvang (BOOST)	11	14
Jongerenwerk (BOOST)	2	67
Huisarts	1	-
Jeugdverpleegkundige of jeugdarts (JGZ)	13	37
Anders, namelijk:	1	-
Totaal Basisvoorzieningen	43	32
JGT	22	44
Specialistische hulp / gecertificeerde instelling		
Aanbieder specialistische hulp	12	-
Gecertificeerde instelling	14	-
Veilig Thuis	1	9
Geen van deze	1	-
Totaal specialistische hulp / gecertificeerde instelling	28	?
Specificatie aanbieders specialistische hulp		
Cardea	2	-
Horizon	2	10
Ipse	2	33-40
Prodeba	5	50-63
SPA	1	-
Totaal	93	-

Bij twee instellingen (Ipse en Prodeba) hadden we geen exact aantal van professionals waaronder de enquête is uitgezet, wel een 'range'. Het responspercentage is daarop gebaseerd en daarom alleen bij benadering te geven. Daar waar we een responspercentage kunnen bepalen, valt de hoge respons onder onderwijsprofessionals op. Onder professionals van de JGT's is uiteindelijk een respons van 44% gerealiseerd, en onder JGZ-professionals van 37%. Bij veel andere instellingen/beroepsgroepen kunnen we ofwel de respons niet (exact) berekenen, ofwel is het aantal professionals waaronder de enquête is uitgezet zo laag dat het weinig zin heeft het responspercentage te beschouwen (zoals bij het jongerenwerk).

Bijlage 6 Gespreksleidraad groepsinterviews en opzet *member checks*

Groepsinterviews JGT-professionals

Introductie door gespreksleider

- Aanleiding onderzoek en opzet van onderzoek toelichten
- Doel van dit groepsinterview: Inzicht in het huidige functioneren van de teams in het licht van de transformatie van de jeugdzorg.
- Aangeven dat er in dit groeps gesprek dus input is vanuit beleidsperspectief en vanuit praktijkperspectief. En dat ideeën en ervaringen mogelijk van elkaar kunnen verschillen.
- Vraag aan deelnemers om alvast op te schrijven (2 post-its pp): 1 aspect wat je aanspreekt in het functioneren van de gebiedsgerichte jeugd- en gezinsteams in Alphen aan den Rijn en 1 aspect waar je graag verandering in zou willen zien.

A. Voorstelronde

1. Naam, functie, expertise, hoe lang werkzaam in deze functie
2. Kort benoemen hoe functioneren de gebiedsgerichte jeugd- en gezinsteams in Alphen aan den Rijn?
 - i. Wat spreekt je aan? (één aspect)
 - ii. Wat wil je graag anders zien? (één aspect)

B. Werkwijze gebiedsgerichte jeugd- en gezinsteams

1. Wat zien jullie als de taken van het JGT?
2. Hoe komen ouders en jeugdigen bij het JGT terecht?
 - a. hoe is toegangsfunctie georganiseerd;
 - b. hoe zit het met de bereikbaarheid van JGT-professionals;
 - c. signalering: hoe worden signalen van ouders en jeugdigen opgepikt;
 - d. manier waarop hierin samengewerkt wordt met basisvoorzieningen;
 - e. hoe snel worden mensen geholpen? Wachttijden?
 - f. Op welke wijze faciliteert de gemeente hierin?
3. Hoe wordt bepaald of en welke hulp of ondersteuning nodig is?
4. Hoe is de hulp of ondersteuning georganiseerd?
 - a. Wat is de rol van het JGT?
 - b. Wat is de rol van het gezin?
 - c. Wat is de rol van het sociaal netwerk van het gezin?
 - d. Wat is de rol van de wijk?
 - e. Wat is de rol van de gemeente?
 - f. Hoe zit het met de samenwerking met professionals buiten het JGT?
 - i. Met welke partijen wordt er samengewerkt?
 - ii. Hoe verloopt die samenwerking?
5. Wanneer is het organiseren van hulp of ondersteuning lastig?
 - a. Inventariseren en bespreken knelpunten
 - b. Indien niet genoemd, doorvragen naar:
 - i. Specialistische jeugdhulp (wachttijden, samenwerking, op- en afschaling)
 - ii. Continuerend ondersteuning bij overgang naar andere wettelijke/juridische kaders (bijvoorbeeld als een jongere 18-jaar wordt)

- c. En hoe wordt daar dan mee omgegaan?
 - i. Door de JGT's
 - ii. Door gemeente

C. Randvoorwaarden voor effectieve jeugdzorg

1. In hoeverre zijn de JGT's in staat om de hun toebedeelde taken uit te voeren?
 - i. Is er sprake van voldoende capaciteit?
 - ii. Is er voldoende professionaliteit? Wat ontbreekt mogelijk?
 - iii. Wat is er nodig om de taken nog beter uit te kunnen voeren?
2. In hoeverre zetten JGT-professionals bewezen effectieve interventies in?
3. Hoe zien jullie de handelingsruimte van professionals?
 - i. Waar zit de ruimte en waar zitten de grenzen hieraan?
 - ii. Is dit voldoende?
4. In hoeverre is de administratieve belasting van professionals ondersteunend aan hun werk?

D. Uitgangspunten transformatie

1. In hoeverre lukt het jullie om volgens de uitgangspunten van de transformatie te werken:
 - i. Zoveel mogelijk regie leggen bij het gezin
 - ii. Integraliteit en wijkgerichtheid centraal, met aandacht voor alle leefdoms en hulp en ondersteuning zo dichtbij mogelijk georganiseerd
 - iii. Hulp en ondersteuning gericht op versterken eigen kracht van gezin
2. In hoeverre lukt het om specialistische hulp 'toe te voegen'? (relatie JGT's – instellingen voor specialistische jeugdhulp; in hoeverre wordt er 'doorverwezen'?)
3. Welke factoren maken het lastig om volgens de uitgangspunten van de transformatie te werken?
4. Wat moet er gebeuren/veranderen om beter volgens de uitgangspunten van de transformatie te werken?

E. Aanbesteding

1. Hoe kijken jullie terug op de aanbestedingsprocedure van de jeugdhulp door gemeente Alphen aan den Rijn?
2. Wat zijn mogelijke gevolgen van deze aanbestedingsprocedure:
 - i. Voor de JGT's?
 - ii. Voor hulp en ondersteuning in het algemeen?
 - iii. Voor de mate waarin volgens de uitgangspunten van de transformatie wordt gewerkt?

F. Afronding

Heb je nog andere opmerkingen, toevoegingen, die we nog niet hebben besproken, maar die wel belangrijk zijn voor dit onderzoek?

G. Tot slot

Mogelijkheid om nog wat praktische zaken te checken ivm (werving) JGT-professionals en samenwerkende partners voor digitale enquête en cliënten voor groepsinterviews.

Groepsgesprek met klanten

A. Kennismaking

- a. Wie ben je (naam, leeftijd, waarom zit je hier aan tafel?)
- b. Wat is er afgelopen week gebeurd waar je trots op bent?

B. Ervaringen met hulpverlening of ondersteuning

- a. Wie heeft er ervaring met iemand van het JGT? Hoe ben je met het JGT in contact gekomen?
- b. Van wie krijg je nog meer ondersteuning?
- c. Hoe werken die verschillende mensen met elkaar samen? Wat gaat/ging er goed en wat niet? Waar merkte je dat aan?

C. Dit is belangrijk!

1. We willen graag weten wat jullie belangrijk vinden bij hulp en ondersteuning. Schrijf op
 - A. waar je tevreden over bent;
 - B. wat echt anders moet;
 - C. welk advies je 'de gemeente' wil geven
2. Iedereen vertelt kort over deze drie punten.
 - a. Nog niet op elkaar reageren, dat gaan we dadelijk doen.
3. Op vier thema's gaan we samen dieper in. Een van die punten gaat in ieder geval over hoe er rekening gehouden is met wat jijzelf en de mensen om jou heen kunnen.
4. Drie thema's kiezen op basis van wat er net door ouders en jongeren genoemd is.

D. Per uitgekozen thema

- a. Welke ervaringen heb je met [dit thema] in Alphen aan den Rijn?
- b. Hoe merk je als [dit thema] goed gaat?
- c. Wat is er volgens jou voor nodig om [dit thema] goed te laten gaan?
- d. Hoe merk je als [dit thema] niet goed gaat?
- e. Wat zou er dan anders moeten?

E. Eigen kracht en zelfregie

1. Heb je het idee dat de mensen van het JGT goed begrepen wat jouw vraag / jouw situatie was en was je het eens met de hulp die zij voorstelden?
2. Had je het idee dat zij samen met je de hulp vorm gaven? Hoe? Is er naar je geluisterd? Hoe merkte je dat er wel/ niet naar je geluisterd werd?
3. Is er gekeken naar wat je zelf kon doen, ook met familie of anderen in je netwerk? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet? Vind je dat belangrijk?
4. Is er gekeken naar eventuele steun in de wijk? Bijvoorbeeld door vrijwilligers of een maatje? Zo ja, hoe?
5. Hoe is je situatie/leven veranderd door de hulp of ondersteuning die je ontvangen hebt?
6. Heb je meer inzicht gekregen in welke mogelijke oplossingen er zijn voor dagelijkse problemen?
7. Heb je het gevoel dat u meer controle heeft over de dingen die je overkomen? Waar komt dit door?

8. Kun je nu of binnenkort weer zonder steun verder? Heeft het JGT daar ook al met je over gehad? Zo nee, wat is er nog nodig?

F. Afronding

- a. Zijn we nog een belangrijk punt vergeten te bespreken?
- b. Wat vond je het belangrijkste dat in deze bijeenkomst gezegd is?

G. Bedanken

- a. VVV-bonnen
- b. Even checken: hoe zitten mensen erbij

Methodiek member check digitale enquêtes

Op basis van de eerste resultaten van de digitale enquête organiseerden we als *member check* twee groepsgesprekken: een met professionals uit de gebiedsgerichte jeugd- en gezinsteams en een met samenwerkingspartners van deze teams.

Het gesprek bestaat uit 4 delen.

A. Introductie

- Doel van deze bijeenkomst
- Kennismaking
- Toelichting belangrijkste resultaten door onderzoeker
- Uitleg Q-sort

B. Q-sort methodiek

Om deelnemers aan het gesprek te activeren en een goed beeld te krijgen van wat zij belangrijk vinden zetten we de 'Q-sort methode' in. Dit is een vorm van ordening. We zetten de belangrijkste resultaten uit de enquêtes op kaartjes neer en de deelnemers waarderen de resultaten op herkenbaarheid en belangrijkheid. Omdat de deelnemers echt na moeten denken over waar ze de resultaten plaatsen, treedt er een bewustwording op, wat de kwaliteit van de respons aanzienlijk verhoogd.

De methode bestaat uit een aantal items verwoordt in stellingen. De stellingen worden op kaartjes overgenomen. De deelnemers plaatsen de kaartjes op een raster met een schaalverdeling, (bijvoorbeeld: X-as: belangrijkheid en y-as; herkenbaarheid). Het schema dwingt als het ware de deelnemer tot keuzes, omdat op alle vakjes een kaartje moet komen.

C. Bespreking resultaten Q-sort methodiek

Vervolgens gaan we over de verschillende ordeningen in gesprek:

- Welke resultaten worden door iedereen belangrijk gevonden?
 - Wat maakt deze resultaten belangrijk?
- Waar zitten verschillen in prioritering?
 - Waar hebben deze verschillen mee te maken?
- Welke resultaten worden niet herkend?
 - Wat maakt dat deze niet herkend worden?

D. Aanbevelingen door professionals

- Zijn er belangrijke punten niet aan bod gekomen? Welke?
- Welke aanbevelingen hebben zij om de effectiviteit van de jeugdzorg in Alphen aan den Rijn mogelijk te vergroten?

Bijlage 7 Enquête digitale enquête

Inleiding

De Rekenkamercommissie van de gemeente Alphen aan den Rijn voert onderzoek uit naar de mate waarin de jeugdhulp in Alphen is getransformeerd. De Rekenkamercommissie wil dit over een aantal jaren opnieuw doen. Deze enquête is dus een nulmeting: het doel is om in beeld te brengen hoe de jeugdhulp in Alphen er in **het laatste kwartaal van 2017** voor staat en wat mogelijke risico's, knelpunten en kansen zijn.

De Rekenkamercommissie is zich ervan bewust dat ervaringen en waarnemingen mogelijk beïnvloed zijn door de aanbestedingsprocedure die in 2017 heeft plaats gevonden. **We verzoeken u om bij het invullen van de enquête uw antwoord NIET te laten leiden door de specifieke gebeurtenissen rondom de aanbesteding.**

Instructie enquête

- De vragen en stellingen in deze enquête hebben betrekking **op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017**. We zullen deze instructie op een aantal plaatsen herhalen.
- We vragen u uw antwoord te baseren op uw algemene inschatting van de situatie. Uitzonderingen daarop zijn mogelijk, het gaat evenwel om het grote beeld.
- De vragen zijn, na een beperkt aantal introductievragen, onderverdeeld in inhoudelijke thema's.
- Per thema kunt u indien gewenst uw gegeven antwoorden toelichten.
- Het is mogelijk om het invullen van de enquête te onderbreken en later weer voort te zetten.
- In de enquête komt veelvuldig de afkorting JGT voor. Hiermee wordt bedoeld op de Jeugd- en Gezinsteams zoals die sinds 2015 in Alphen aan den Rijn werkzaam zijn.
- Uw antwoorden worden vanzelfsprekend vertrouwelijk en anoniem verwerkt.
- De uiterste invuldatum voor de enquête is [datum].

Antwoordcategorieën bij de stellingen:

- **Grotendeels mee eens**
- **Enigszins mee eens**
- **Enigszins mee oneens**
- **Grotendeels mee oneens**
- **Weet niet / geen mening**

A.	Introductievragen	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	1. Was u eind 2017 werkzaam als Jeugd- en gezinswerker bij een van de JGT's in Alphen aan den Rijn? ▪ Ja ▪ Nee, ik was bij een van de JGT's werkzaam als ▪ Nee, ik was niet werkzaam bij een van de JGT's in Alphen aan den Rijn	X		
	1a. Bij welk type organisatie of in welke functie was u eind 2017 werkzaam? ▪ Bij een aanbieder van specialistische hulp die (ook) actief was in Alphen aan den Rijn → door naar vraag 1b ▪ Bij een gecertificeerde instelling die (ook) actief was in Alphen aan den Rijn → door naar vraag 2 ▪ Bij Veilig Thuis door naar vraag 2 ▪ Bij geen van deze door naar vraag 2		X	
	1b. Bij welke van onderstaande organisaties was u eind 2017 werkzaam? ▪ Prodeba ▪ Stek Jeugdhulp ▪ Jeugdformaat ▪ Horizon ▪ Ipse ▪ SPA ▪ Cardea ▪ Rivierduinen		X	
	1. Bij welk type organisatie of in welke functie was u eind 2017 werkzaam? ▪ Bij een school voor PO in Alphen aan den Rijn ▪ Bij een school voor VO in Alphen aan den Rijn ▪ Bij BOOST ▪ Als huisarts in Alphen aan den Rijn ▪ Als jeugdarts in Alphen aan den Rijn ▪ Als jeugdverpleegkundige in Alphen aan den Rijn ▪ Anders, namelijk:			X
B.	Vroegtijdige signalering opvoed- en opgroeiproblematiek / onveiligheid	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	2. De volgende stellingen hebben betrekking op het vroegtijdig signaleren van opvoed- en opgroeiproblematiek en voor kinderen onveilige situaties. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	<i>a. Het JGT is voor ouders en jeugdigen bereikbaar op plaatsen waar jeugdigen en ouders vaak komen.</i>	X	X	X

	<i>b. Het JGT heeft een goede relatie met scholen/peuterspeelzalen/ kinderdagopvang: werkzame professionals daar kunnen signalen snel melden bij het JGT.</i>	X		X
	<i>c. Het JGT heeft een goede relatie met huisartsen(posten): werkzame professionals daar kunnen signalen snel melden bij het JGT.</i>	X		X
	<i>d. Het JGT heeft een goede relatie met de Jeugdgezondheidszorg (Centrum voor Jeugd en Gezin; CJG): werkzame professionals daar kunnen signalen snel melden bij het JGT.</i>	X		X
	<i>e. Het JGT heeft een goede relatie met welzijnsorganisaties: werkzame professionals daar kunnen signalen snel melden bij het JGT.</i>	X		X
	<i>f. Het JGT heeft een goede relatie met vrijetijdsverenigingen (sport, cultuur etc): werkzame professionals en vrijwilligers daar kunnen signalen snel melden bij het JGT.</i>	X		X
	<i>g. JGT-professionals zetten in op preventie en vroegtijdige signalering en het zo snel mogelijk aanpakken van de aanwezige problemen.</i>	X	X	X
	<i>h. JGT-professionals beschikken over voldoende kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.</i>	X	X	X
	<i>i. Onderwijsprofessionals beschikken over voldoende kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.</i>	X	X	X
	<i>j. Huisartsen beschikken over voldoende kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.</i>	X		X
	<i>k. JGZ-professionals beschikken over voldoende kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.</i>	X		X
	<i>l. Professionals van welzijnsorganisaties beschikken over voldoende kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.</i>	X		X
	<i>m. Medewerkers van vrijetijdsverenigingen (sport en cultuur etc.) beschikken over voldoende kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.</i>	X		X
	<i>n. JGT-professionals grijp(en) in als de veiligheid van een jeugdige in gevaar is.</i>	X		X
	<i>o. JGT-professionals beschikken over voldoende kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.</i>	X		X
	<i>p. Onderwijsprofessionals beschikken over voldoende kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.</i>	X		X
	<i>q. Huisartsen beschikken over voldoende kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.</i>	X		X
	<i>r. JGZ-professionals beschikken over voldoende kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.</i>	X		X
	<i>s. Professionals van welzijnsorganisaties beschikken over voldoende kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.</i>	X		X
	<i>t. Medewerkers van vrijetijdsverenigingen (sport en cultuur etc.) beschikken over voldoende kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.</i>	X		X
	<i>2open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Vroegtijdige signalering nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?</i>	X	X	X

C.	Toegang tot eerstelijns jeugdhulp	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	3. De volgende stellingen hebben betrekking op toegang tot de eerstelijns jeugdhulp. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	a. Jeugdigen en gezinnen weten het JGT zelfstandig te vinden.	X	X	X
	b. Cliënten ervaren dat hulp via het JGT hulp makkelijk toegankelijk is.	X	X	X
	c. Jeugdigen en gezinnen weten de weg naar informatie en advies zelfstandig te vinden.	X		X
	d. Cliënten ervaren dat informatie en advies van het JGT snel, dichtbij en makkelijk toegankelijk is.	X		X
	e. Cliënten ervaren dat hulp via het JGT snel beschikbaar is.	X	X	X
	3open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Toegang tot eerstelijns jeugdhulp nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?	X	X	X
D.	Integrale vraagverheldering	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	4. De volgende stellingen hebben betrekking op de vraagverheldering bij cliënten die zich melden bij het JGT of daar worden aangemeld. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	a. Het JGT zet bij cliënten in op het aanpakken van alle relevante problemen op alle leefgebieden (integraal werken).	X	X	X
	b. Het JGT besteedt in de ondersteuning van cliënten aandacht aan beschermende factoren die bijdragen aan opvoeden en opgroeien, zoals gezondheid, wonen, spelen, onderwijs, sport, cultuur en een sociaal leefklimaat.	X	X	X
	4open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Integrale vraagverheldering nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?	X	X	X
E.	Ondersteuning bij opvoed- en opgroei-problematiek	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	5. De volgende stellingen hebben betrekking op de daadwerkelijke ondersteuning bij opvoed- en opgroei-problematiek. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	a. Het JGT organiseert de hulp en ondersteuning van jeugdigen en gezinnen zoveel mogelijk in hun nabije omgeving.	X	X	X
	b. Jeugdigen en gezinnen hebben één centraal aanspreekpunt binnen het JGT dat de hulp en ondersteuning (waar nodig) coördineert.	X	X	X

	<i>c. Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het onderwijsdomein.</i>	X		X
	<i>d. Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het veiligheidsdomein (oa. Politie en Veilig Thuis).</i>	X	X	X
	<i>e. Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het sociale domein (o.a. huisartsen en schuldhulpverlening).</i>	X		X
	<i>f. Het JGT werkt bij meervoudige problematiek met de werkwijze 1 Gezin, 1 Plan.</i>	X	X	X
	<i>g. JGT-professionals zijn voldoende toegerust om, indien de veiligheidssituatie daarom vraagt, cliënten die afwijzend staan ten opzichte van hulp toch te motiveren tot vrijwillige hulp</i>	X	X	
	<i>h. In de hulp en ondersteuning van jeugdigen en gezinnen zetten JGT-professionals zoveel mogelijk in op zelfregie door de cliënt.</i>	X	X	
	<i>i. In de hulp en ondersteuning van jeugdigen en gezinnen zetten JGT-professionals in op het gebruik van hun eigen kennis en vaardigheden.</i>	X	X	
	<i>j. JGT-professionals stellen de plannen voor hulp en ondersteuning samen met hun cliënten op.</i>	X	X	
	<i>k. Bij hun cliënten zetten JGT-professionals in op het vergroten van hun zelfredzaamheid.</i>	X	X	
	<i>l. De hulp en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen sluit aan op hun persoonlijke en culturele voorkeuren.</i>	X	X	
	<i>m. Ondersteuning en hulp die jongeren en gezinnen krijgen loopt indien nodig door nadat de jongere de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt.</i>	X	X	
	<i>n. Voor cliënten zijn er niet of nauwelijks wachttijden voor specialistische jeugdhulp.</i>	X	X	
	<i>5open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Ondersteuning bij opvoed- en opgroei-problematiek nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?</i>	X	X	X

F.	Inzet op eigen kracht van jeugdigen/gezinnen en hun netwerk	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	6. De volgende stellingen hebben betrekking op de inzet op eigen kracht van gezinnen en netwerken. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	<i>a. Het JGT werkt vraaggericht; de behoefte van cliënten staat centraal.</i>	X X	X X	X X
	<i>b. Plannen voor hulp en ondersteuning worden samen met cliënten opgesteld.</i>			
	<i>c. Het JGT zet, waar mogelijk, in op hulp en ondersteuning uit het eigen netwerk of uit de sociale omgeving van cliënten.</i>	X	X	X

	<i>6open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Inzet op eigen kracht nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?</i>	X	X	X
G.	Preventie en sociale basis	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	7. De volgende stellingen hebben betrekking op de inzet op preventie en het versterken van de sociale basis. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	<i>a. Het JGT levert een bijdrage aan de versterking van basisvoorzieningen, zoals scholen, opvang en vrijetijdsverenigingen.</i>	X		X
	<i>b. Het JGT levert een bijdrage aan het versterken van het preventieve aanbod, gericht op jeugdigen of gezinnen waar opvoed- of opgroeirisico's spelen</i>	X		X
	<i>c. In de hulp en ondersteuning van jeugdigen en gezinnen haakt het JGT zoveel mogelijk aan bij bestaande initiatieven in de wijk.</i>	X		X
	<i>7open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Preventie en sociale basis nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?</i>	X	X	X
H.	Gebruik specialistische jeugdhulp	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	8. De volgende stellingen hebben betrekking op de inzet op het gebruik van specialistische jeugdhulp. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	<i>a. Tussen het JGT en specialistische hulpaanbieders bestaan heldere afspraken over de omgang met afschaling van de hulp zodra afschaling mogelijk en verantwoord lijkt</i>	X	X	
	<i>b. Tussen het JGT en gecertificeerde instellingen bestaan heldere afspraken over de omgang met afschaling van de hulp zodra afschaling mogelijk en verantwoord lijkt</i>	X	X	
	<i>c. De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat er bij cliënten minder vaak dan voorheen duurdere, specialistische zorg wordt ingezet.</i>	X	X	
	<i>d. De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat er bij cliënten meer dan voorheen lichtere zorg/hulp (door professionals of vrijwilligers) wordt ingezet dan voorheen.</i>	X	X	
	<i>8open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Gebruik specialistische jeugdhulp nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?</i>	X	X	X

I.	Ruimte voor professionals	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	9. De volgende stellingen hebben betrekking op de inzet op de ruimte en werkwijze van professionals. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	a. Ik ervaar als JGT-professional voldoende ruimte en eigen verantwoordelijkheid in mijn werk.	X		
	b. Binnen het JGT wordt er alleen gewerkt met bewezen effectieve interventies.	X		
	c. De administratieve lasten die samenhangen met het leveren van jeugdhulp is noodzakelijk om goede jeugdhulp te kunnen bieden	X	X	
	d. De administratieve lasten die samenhangen met het leveren van jeugdhulp zijn ondersteunend aan het leveren van goede jeugdhulp	X	X	
	9open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Ruimte voor professionals nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?	X	X	X
J.	Toerusting en organisatie JGT's	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	10. De volgende stellingen hebben betrekking op toerusting en organisatie van de JGT's. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	a. Het JGT beschikt over voldoende professionals om de hun toebedeelde taken uit te kunnen voeren.	X	X	X
	b. Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugd-ggz	X	X	X
	c. Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugdhulpverlening	X	X	X
	d. Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van zorg voor cliënten met een licht verstandelijke beperking	X	X	X
	e. Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugdhulpverlening	X	X	X
	f. Er is binnen het JGT voldoende gedragswetenschappelijke kennis en expertise aanwezig	X	X	X
	g. Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugdgezondheidszorg	X	X	X
	h. Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van opvoedondersteuning en gezinsbegeleiding	X	X	X
	i. Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van vraagstukken rond de veiligheid van kinderen	X	X	X

	j. Ik ervaar als JGT-professional voldoende steun en sturing van mijn teamcoördinator.	X		
	k. Het JGT biedt voldoende mogelijkheden om mijn casussen te bespreken als daar behoefte aan heb	X		
	l. Mijn kennis en expertise worden goed ingezet in de casussen binnen het JGT.	X		
	m. De kennis en expertise van mijn collega's wordt goed ingezet in de casussen binnen het JGT.	X		
	n. Ik maak voldoende gebruik van de kennis en expertise van mijn collega's in de casussen binnen het JGT.	X		
	o. De organisatiewijze van het JGT maakt het mogelijk om bij (mijn) cliënten in te zetten op het aanpakken van alle relevante problemen op alle leefgebieden (integraal werken).	X	X	X
	p. De organisatiewijze van het JGT maakt het mogelijk om bij (mijn) cliënten in te zetten op het zoveel mogelijk zelfstandig oplossen van problemen door cliënten zelf, eventueel met gebruik van het eigen netwerk.	X	X	X
	q. De organisatiewijze van het JGT maakt het mogelijk om bij (mijn) cliënten in te zetten op zelfregie door de cliënt.	X	X	X
	r. De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat de zelfredzaamheid van (mijn) cliënten verbetert	X	X	X
	s. De werkwijze van het JGT leidt er toe dat (mijn) cliënten zelf de regie over de ondersteuning kunnen/gaan voeren.	X	X	X
	t. De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat alle relevante problemen op alle leefgebieden worden aangepakt (er integraal wordt gewerkt).			
	10open. Wilt u uw antwoorden rond het thema Toerusting en organisatie JGT's nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?	X	X	X
K.	Samenwerkingsrelaties	JGT	Spec hulp	Basis- vz
	11. De volgende stellingen hebben betrekking op samenwerkingsrelaties. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. De stellingen hebben betrekking op de situatie in Alphen aan den Rijn in de laatste maanden van 2017.			
	a. Huisartsen weten het JGT te vinden: ze informeren jeugdigen en gezinnen over het JGT, en verwijzen indien nodig door naar het JGT.	X		X
	b. Scholen weten het JGT te vinden: ze informeren jeugdigen en gezinnen over het JGT, en verwijzen indien nodig door naar het JGT.	X		X
	c. Kinderopvangcentra weten het JGT te vinden: ze informeren jeugdigen en gezinnen over het JGT, en verwijzen indien nodig door naar het JGT.	X		X

	<i>d. Het is voor het JGT en de samenwerkingspartners voldoende helder wat ieders rol en verantwoordelijkheid is in de jeugdhulp</i>	X	X	X
	<i>e. Er zijn tussen het JGT en zijn samenwerkingspartners duidelijke afspraken over de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen</i>	X	X	X
	<i>f. De samenwerking tussen mij/mijn organisatie en het JGT beoordeel ik als effectief.</i>		X	X
	<i>g. De samenwerking tussen mij/mijn organisatie en het JGT beoordeel ik als efficiënt.</i>		X	X
	<i>h. De samenwerking tussen het JGT en basisvoorzieningen beoordeel is als effectief.</i>	X		
	<i>i. De samenwerking tussen het JGT en basisvoorzieningen beoordeel is als efficiënt.</i>	X		
	<i>j. De samenwerking tussen het JGT en de specialistische jeugdhulp beoordeel is als effectief.</i>	X		
	<i>k. De samenwerking tussen het JGT en de specialistische jeugdhulp beoordeel is als efficiënt.</i>	X		
	<i>l. De samenwerking tussen het JGT en het gedwongen kader / gecertificeerde instellingen beoordeel is als effectief.</i>	X		
	<i>m. De samenwerking tussen het JGT en het gedwongen kader / gecertificeerde instellingen beoordeel is als efficiënt.</i>	X		
	<i>n. De gemeente faciliteert de samenwerking tussen het JGT en zijn samenwerkingspartners op een goede manier.</i>	X	X	X
	<i>o. De gemeente stuurt de samenwerking tussen het JGT en de samenwerkingspartners adequaat aan.</i>	X	X	X
	<i>11. Wilt u uw antwoorden rond het thema Samenwerkingsrelaties nog toelichten? Waar is naar uw mening verbetering of verandering nodig?</i>	X	X	X

12. Heeft u nog opmerkingen naar aanleiding van het invullen van deze enquête? U kunt ze hier invullen.

Begin februari organiseren we panelgesprekken met bij de jeugdhulp in Alphen aan den Rijn betrokken professionals. Daarin gaan we in gesprek over de resultaten van deze enquête, met het doel ze nader te duiden en toe te lichten.

13. Heeft u belangstelling om deel te nemen aan deze panelgesprekken?

- Nee
- Ja, mijn mailadres is:

Mede namens de Rekenkamercommissie Alphen aan den Rijn danken wij u hartelijk voor uw deelname!!!

Bijlage 8 Resultaten nulmeting

Deze bijlage bevat de volledige resultaten van de nulmeting, geordend per thema. In de tabellen presenteren we steeds het percentage respondenten dat het eens is met een bepaalde stelling. We hebben het percentage bepaald op basis van het aantal respondenten dat een antwoord gaf op de stelling, anders dan 'weet niet/geen mening'. We hebben daarvoor gekozen omdat dan de categorieën respondenten onderling het best vergelijkbaar zijn. De implicatie is dat het aantal respondenten waarover we rapporteren (de n) per vraag kan variëren.

We rapporteren per thema uit de enquête. Naast de percentages geven we per thema ook een korte synopsis van de antwoorden die respondenten gaven op de open vraag bij dat thema.

Als een vraag niet is voorgelegd aan een bepaalde groep is dat zichtbaar aan het gedachtenstreepje (-).

Vroegtijdige signalering

Relatie met JGT met basisvoorzieningen

Tabel B7.1 Vroegtijdige signalering – relatie JGT met basisvoorzieningen, nulmeting

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Het JGT heeft een goede relatie met scholen/peuterspeelzalen/kinderdagopvang.	86%	22	74%	34	-	-
Het JGT heeft een goede relatie met huisartsen(posten).	86%	21	67%	15	-	-
Het JGT heeft een goede relatie met jeugdgezondheidszorg (CJG).	95%	22	78%	32	-	-
Het JGT heeft een goede relatie met welzijnsorganisaties.	73%	22	79%	19	-	-
Het JGT heeft een goede relatie met vrijetijdsverenigingen (sport, cultuur, etc.).	9%	22	77%	13	-	-

Tabel B7.2 Signaleren van opvoed- en opgroeiproblematiek

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Het JGT is voor ouders en jeugdigen bereikbaar op plaatsen waar jeugdigen en ouders vaak komen.	77%	22	67%	39	87%	23
JGT-professionals zetten in op preventie en vroegtijdige signalering en het zo snel mogelijk aanpakken van problemen.	59%	22	71%	34	84%	25
JGT-professionals hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	100%	22	88%	34	70%	27
Onderwijsprofessionals hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	64%	22	77%	35	58%	24
Huisartsen hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	91%	22	79%	28	-	-
JGZ-professionals hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	95%	22	97%	35	-	-
Professionals van welzijnsorganisaties hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	67%	18	84%	25	-	-
Medewerkers van vrijetijdsverenigingen hebben kennis en kunde om opvoed- en opgroeiproblematiek te signaleren.	24%	17	50%	20	-	-

Tabel B7.3 Signaleren van onveiligheid

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
JGT-professionals grijpen in als de veiligheid van een jeugdige in gevaar is.	100%	22	84%	37	-	-
JGT-professionals hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	100%	22	91%	35	-	-
Onderwijsprofessionals hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	52%	21	81%	32	-	-

Huisartsen hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	86%	21	89%	28	-	-
JGZ-professionals hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	82%	22	100%	37	-	-
Professionals van welzijnsorganisaties hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	63%	19	77%	22	-	-
Medewerkers van vrijetijdsverenigingen hebben kennis en kunde om onveiligheid te signaleren.	0%	15	50%	20	-	-

Toegang tot eerstelijns jeugdhulp

Tabel B7.4 Toegang tot eerstelijns jeugdhulp

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Jeugdigen en gezinnen weten het JGT zelfstandig te vinden.	95%	22	51%	35	42%	19
Jeugdigen en gezinnen weten de weg naar informatie en advies zelfstandig te vinden.	73%	22	53%	34	-	-
Clënten ervaren dat informatie en advies van het JGT snel, dichtbij en makkelijk toegankelijk is.	84%	19	46%	26	-	-
Clënten ervaren dat hulp via het JGT makkelijk toegankelijk is.	86%	21	52%	27	67%	21
Clënten ervaren dat hulp via het JGT snel beschikbaar is.	60%	20	48%	27	71%	21

Integrale vraagverheldering

Tabel B7.5 Integrale vraagverheldering

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Het JGT zet in op het aanpakken van alle relevante problemen op alle leefgebieden (integraal werken).	77%	22	78%	32	85%	26
Het JGT besteedt aandacht aan beschermende factoren die bijdragen aan opvoeden en opgroeien.	77%	22	93%	29	75%	24

Ondersteuning bij opvoed- en opgroeiproblematiek

Tabel B7.6 Ondersteuning bij opvoed- en opgroeiproblematiek

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Het JGT organiseert hulp/ ondersteuning van jeugdigen en gezinnen zoveel mogelijk in hun nabije omgeving.	91%	22	94%	32	100%	25
Jeugdigen en gezinnen hebben één centraal aanspreekpunt binnen het JGT dat de hulp (waar nodig) coördineert.	91%	22	86%	29	71%	24
Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het onderwijsdomein.	95%	22	71%	28	-	-
Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het veiligheidsdomein (o.a. politie en Veilig Thuis).	91%	22	75%	20	81%	16
Het JGT heeft korte lijntjes met betrokken partijen in het sociale domein (o.a. huisartsen en schuldhulpverlening).	90%	21	84%	19	-	-

Het JGT werkt bij meervoudige problematiek met de werkwijze 1Gezin1Plan.	91%	22	72%	29	77%	26
JGT-professionals zijn toegerust om zorgmijdende cliënten toch te motiveren tot vrijwillige hulp.	95%	22	-	-	63%	24
JGT-professionals zetten zoveel mogelijk in op zelfregie door de cliënt.	82%	22	-	-	78%	23
JGT-professionals zetten in op het gebruik van de eigen kennis en vaardigheden van jeugdigen en gezinnen.	100%	22	-	-	83%	23
JGT-professionals stellen de plannen voor hulp en ondersteuning samen met hun cliënten op.	95%	22	-	-	81%	21
JGT-professionals zetten in op het vergroten van de zelfredzaamheid van cliënten.	91%	22	-	-	86%	22

De hulp en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen sluit aan op hun persoonlijke en culturele voorkeuren.	86%	22	-	-	75%	20
De hulp en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen loopt, indien nodig, door vanaf de leeftijd van 18 jaar (jeugdige).	82%	22	-	-	59%	17
Voor cliënten zijn er niet of nauwelijks wachttijden voor specialistische jeugdhulp.	9%	22	-	-	27%	22

Inzet op eigen kracht

Tabel B7.7 Inzet op eigen kracht

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Het JGT werkt vraaggericht; de behoefte van cliënten staat centraal.	95%	22	97%	31	95%	22
Plannen voor hulp en ondersteuning worden samen met cliënten opgesteld.	100%	22	100%	28	95%	20
JGT-professionals zetten, waar mogelijk, in op ondersteuning uit het netwerk de omgeving van cliënten.	86%	22	100%	28	90%	21

Preventie en sociale basis

Tabel B7.8 Preventie en sociale basis

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Het JGT draagt bij aan de versterking van basisvoorzieningen.	42%	21	61%	23	-	-
Het JGT draagt bij aan de versterking van het preventieve aanbod (voor gezinnen met opvoed- of opgroeirisico's).	52%	21	70%	23	-	-
Bij hulp en ondersteuning haakt het JGT zoveel mogelijk aan bij bestaande initiatieven in de wijk.	35%	20	67%	12	-	-

Gebruik specialistische jeugdhulp

Tabel B7.9 Gebruik specialistische jeugdhulp

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Tussen het JGT en specialistische hulpaanbieders bestaan heldere afspraken over omgang met afschaling van hulp.	35%	20	-	-	39%	18
Tussen het JGT en gecertificeerde instellingen bestaan heldere afspraken over omgang met afschaling van hulp.	45%	20	-	-	50%	18
De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat er minder dan voorheen duurdere, specialistische zorg wordt ingezet.	67%	18	-	-	33%	15
De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat er meer dan voorheen lichtere zorg/hulp wordt ingezet.	65%	20	-	-	67%	18

Ruimte voor professionals

Tabel B7.10 Ruimte voor professionals

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Ik ervaar als JGT-professional voldoende ruimte en eigen verantwoordelijkheid in mijn werk.	100%	21	-	-	-	-
Binnen het JGT wordt er alleen gewerkt met bewezen effectieve interventies.	43%	21	-	-	-	-
De administratieve lasten die samenhangen met jeugdhulp zijn noodzakelijk om goede jeugdhulp te kunnen bieden.	62%	21	-	-	29%	21
De administratieve lasten die samenhangen met jeugdhulp zijn ondersteunend aan het leveren van goede jeugdhulp.	62%	21	-	-	19%	21

Toerusting en organisatie JGT

Tabel B7.11 Toerusting en organisatie JGT

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Het JGT beschikt over voldoende professionals om de hun toebedeelde taken uit te kunnen voeren.	57%	21	54%	26	35%	17
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugd-ggz.	62%	21	46%	24	61%	18
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugdhulpverlening.	95%	21	70%	27	76%	21
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van zorg voor lvb-cliënten.	67%	21	59%	22	54%	13
Er is binnen het JGT voldoende gedragswetenschappelijke kennis en expertise aanwezig.	57%	21	57%	21	56%	16
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van jeugdgezondheidszorg.	38%	21	71%	24	83%	12
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van opvoedondersteuning.	90%	21	85%	27	86%	22
Er is binnen het JGT voldoende kennis en expertise aanwezig op gebied van vraagstukken rond veiligheid.	86%	21	78%	27	67%	21

Ik ervaar als JGT-professional voldoende steun en sturing van mijn teamcoördinator.	65%	20	-	-	-	-
Het JGT biedt voldoende mogelijkheden om mijn casussen te bespreken als ik daar behoefte aan heb.	81%	21	-	-	-	-
Mijn kennis en expertise worden goed ingezet in de casussen binnen het JGT.	95%	21	-	-	-	-
De kennis en expertise van mijn collega's worden goed ingezet in de casussen binnen het JGT.	90%	21	-	-	-	-

Ik maak voldoende gebruik van de kennis en expertise van mijn collega's in de casussen binnen het JGT.	95%	21	-	-	-	-
--	-----	----	---	---	---	---

De organisatiewijze van het JGT maakt het mogelijk om in te zetten op het aanpakken van alle relevante problemen op alle leefgebieden (integraal werken).	81%	21	65%	26	67%	21
De organisatiewijze van het JGT maakt het mogelijk om in te zetten op het zoveel mogelijk zelfstandig oplossen van problemen door cliënten zelf.	71%	21	83%	23	70%	20
De organisatiewijze van het JGT maakt het mogelijk om in te zetten op zelfregie door de cliënt.	76%	21	75%	24	76%	21
De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat de zelfredzaamheid van (mijn) cliënten verbetert.	76%	21	59%	22	57%	21
De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat (mijn) cliënten zelf de regie over de ondersteuning kunnen/gaan voeren.	86%	21	64%	25	38%	21
De werkwijze van het JGT leidt ertoe dat alle relevante problemen op alle leefgebieden worden aangepakt (er integraal wordt gewerkt).	67%	21	38%	24	67%	21

Samenwerkingsrelaties

Tabel B7.12 Samenwerkingsrelaties JGT

	JGT		Basisvoorzieningen		Spec. hulp	
	eens	n	eens	n	eens	n
Huisartsen weten het JGT te vinden: ze informeren jeugdigen en gezinnen over het JGT, en verwijzen indien nodig door naar het JGT.	90%	21	83%	12	-	-
Scholen weten het JGT te vinden: ze informeren jeugdigen en gezinnen over het JGT, en verwijzen indien nodig door naar het JGT.	86%	21	92%	26	-	-
Kinderopvangcentra weten het JGT te vinden: ze informeren jeugdigen en gezinnen over het JGT, en verwijzen indien nodig door naar het JGT.	35%	17	69%	13	-	-

Het is voor het JGT en de samenwerkingspartners voldoende helder wat ieders rol en verantwoordelijkheid is in de jeugdhulp.	52%	21	46%	26	55%	22
Er zijn tussen het JGT en de samenwerkingspartners duidelijke afspraken over de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen.	55%	20	38%	24	52%	21

De samenwerking tussen mij/mijn organisatie en het JGT beoordeel ik als effectief.	-	-	61%	28	73%	22
De samenwerking tussen mij/mijn organisatie en het JGT beoordeel ik als efficiënt.	-	-	54%	28	59%	22
De samenwerking tussen het JGT en basisvoorzieningen beoordeel ik als effectief.	81%	21	-	-	-	-
De samenwerking tussen het JGT en basisvoorzieningen beoordeel ik als efficiënt.	67%	21	-	-	-	-
De samenwerking tussen het JGT en de specialistische jeugdhulp beoordeel ik als effectief.	67%	21	-	-	-	-
De samenwerking tussen het JGT en de specialistische jeugdhulp beoordeel ik als efficiënt.	62%	21	-	-	-	-
De samenwerking tussen het JGT en het gedwongen kader / gecertificeerde instellingen beoordeel ik als effectief.	80%	20	-	-	-	-
De samenwerking tussen het JGT en het gedwongen kader / gecertificeerde instellingen beoordeel ik als efficiënt.	65%	20	-	-	-	-
De gemeente faciliteert de samenwerking tussen het JGT en zijn samenwerkingspartners op een goede manier.	65%	17	40%	20	50%	16
De gemeente stuurt de samenwerking tussen het JGT en de samenwerkingspartners adequaat aan.	50%	18	38%	16	46%	13

Contact met de rekenkamercommissie Alphen aan den Rijn

Bezoekadres

Stadhuisplein 1 2405 SH Alphen aan den Rijn

Postadres

Postbus 13 2400 AA Alphen aan den Rijn

Telefoon

+31(0) 172 465352

Website

http://www.alphenaandenrijn.nl/Bestuur_organisatie/Gemeenteraad/Commissies/Rekenkamercommissie

Mail

rekenkamercommissie@alphenaandenrijn.nl